№ 65 ՈՒՐԲԱԹ, 30 ՄԱՐՏԻ

1912

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՈՒՐԲԱԹ, 30 ՄԱՐՏԻ № 65

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում զրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5
Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամենիւրաւ

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տէլէֆօն № 67.

ՄՇԱԿ

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ԱՊՐԻԼԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 8 ՌՈՒԲ.

Ապրիլի 1-ից մինչև մայիսի 1-ը 85 կոպ.: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ: ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնօյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՔԱՄՈՅԵԱՆԸ իր զաւակներով խորին վշտով յայտնում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին՝ առաջինը իր թանգագին և անմոռանալի ամուսնու, իսկ վերջիններն իրանց սիրելի մօր՝

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԲԱՂԴԱՆԵԱՆ ՔԱՄՈՅԵԱՆԻ

վաղաժամ մահը, որ տեղի ունեցաւ ամսիս 27-ին կարճատև ու ծանր հիւանդութիւնից յետոյ: Ամբիծքը կը կատարվի այսօր՝ ուրբաթ, մարտի 30-ին և վաղը՝ շաբաթ, մարտի 31-ին ժամը 7-ին երեկոյեան: Յուղարկաւորութիւնը՝ կիրակի, ապրիլի 1-ին, առաւօտ. ժամը 10-ին իր բնակարանից, Միքայէլեան փ. № 183, դէպի Ջգրաշէնի ս. Աւետեաց եկեղեցին: Թաղումը Վերայի գերեզմանատանը.
200. 2—1

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
(ОБОИ)
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՕԼ
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ
Բաժանմունքը Թիֆլիսում, Գօլ. պր. 21, տուն Արտիստական Ընկ., տէլէֆօն № 355.
Պահեստումս կան մեծ քանակութեամբ բոլոր պաստառներ ամենավերջին ոճով,
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ԳՆԵՐՈՎ
8 կոպ. սկսած մինչև 6 ր. իւրաքանչիւր րուլօն: Ունի պահեստներ Ռուսաստանի գլխաւոր քաղաքներում:
ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ՈՒՂԱՐԿՎՈՒՄ ԵՆ ՁՐԻ:
(և. ու.) առ. 154. 50—6

Բերլինի համալսարանի
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
Ներքին հիւանդութիւններ՝ առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի:
Սրսկումներ նաև տուբերկուլիններով:
Ընդունելութիւնը ամեն օր՝ առաւօտեան ժամը 9—11-ը և երեկոյեան ժամը 5—7-ը:
Католическая ул. д. № 10. Տէլէֆօն № 792.
(չ. ու.) առ. 989. 100—100

ԲԺԻՇԿ
Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ:
Պրօֆ. Mathien -ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում:
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11. (երեկ. ժ. 5—7.
Ելիզավետինսկայա փող. № 39. տէլ. № 1067.
(կ. չ. ու.) առ. 179. 100—4

«ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ» ՊՐՕՑԵՍՍԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Այն դատը, որ սկսվեց Պետերբուրգում յունվարի 17-ին սենատում, ուր մեղադրվում էին 146 անձինք «Դաշնակցութիւն» կոչված յեղափոխական կուսակցութեան պատկանելու մէջ, և աւարտվեց մարտի 19-ին, երբ սենատը անպարտ արձակեց 94 հոգի և միայն 52 հոգու դատապարտեց զանազան պատիժների, ունի և կունենայ որոշ հասարակական նշանակութիւն իր հետևանքներով:

Այդ հսկայական պրօցեսը առիթ էր տուել թէ իշխանութեան ներկայացուցիչներին, թէ ռուս հասարակութեան որոշ խաւերին այն կարծիքը կազմելու, թէ հայ ժողովուրդը տոգորված է յեղափոխական և անջատողական ձգտումներով, թէ նա սնուցանում է իր ծոցում հակապետական մտքեր:

Իրերի այսպիսի դրութեան մէջ ամենքը անհամբեր սպասում էին, թէ կառավարիչ սենատի առանձին ատեանը, որին յանձնված էր գործի քննութիւնը և դատումը, իր հեղինակաւոր դատավճռով ինչ լուսաբանութիւն կը տայ այդ խնդրին և նրա դատավճռով մինչև որ աստիճան կարդարանան կամ կը հերքվեն տիրող կարծիքները:

Սենատի վճիռը գալիս է լոյս սփռելու եղած կարծիքների վրա.

Ռուսական կառավարութիւնը յանձին իր ձեռնհաս և ամենաբարձր դատական իշխանութեան, որպիսին է սենատը, համոզվեց, որ սխալ է, արմատապէս սխալ է այն կարծիքը, թէ «Դաշնակցութիւնը» ինքն ամբողջ հայ ժողովուրդն է, համոզվեց, որ «Դաշնակցութիւնը», ոչ այլ ինչ է, քան մի մասնաւոր կուսակցութիւն, որի նմանը գոյութիւն ունի ամեն մի ազգի, ժողովրդի մէջ: «Դաշնակցութեան» շահերը բնաւ հայ ազգի շահերը չեն, և այն բազմաթիւ անձինք, մօտ 100 հոգի, որոնք պատկանում էին հայ ժողովրդի բազմազան խաւերին—մի հանգամանք, որ առիթ էր տալիս կասկածելու, թէ հայ ժողովուրդը իր մեծամասնութեամբ տոգորված է այդ կուսակցութեան—մեղադրված էին սխալմամբ և անմեղ էին: Եթէ «Դաշնակցութեան» մէջ եղել են անձինք, որոնք կատարել են հակապետական յանցանքներ, այդ յանցանքները բնաւ որևէ կապ չունեն հայ ժողովրդի հետ:

Միւս կողմից պարզվեց, որ ընդհանուր հալածանք հայ ժողովրդի, հայ ինտելիգենցիայի դէմ չը կայ, որ շատ անձինք անմեղ տեղն են ամբաստանված, և արդարադատութիւնը կատարեց իր պարտքը այդ անմեղների վերաբերմամբ՝ արդարացնելով նրանց:

Ի հարկէ, «Դաշնակցութեան» դատի մասին համոզմունքները, կարծիքները կարող են տարբեր լինել: Նրա վերջնական գնահատութիւնը պատկանում է ապագայ պատմութեան անաչառ դատաստանին:

Մի բան ուրախալի է, որ նրա լուծմամբ՝ լուծվեց և այն մղձաւանջը, որ ծանրացել էր հայկական մթնոլորտի վրա, և հայ հասարակութեան մնում է այսուհետև ընթանալ իր բնական, նօրմալ շաւղով, դէպի իր խաղաղ, կուլտուրական զարգացումը:

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

28 մարտի

Լիվադիա.—Կայսրուհուն բաղդ ունեցան ներկայանալ ու շնորհաւորել Կայսերական Լիվադիայի դպրոցի աշակերտները: Բոլոր երեխաները, թւով 60, Նորին Մեծութեան ձեռքից ստացան մի-մի զատկական ձու:

Կիեվ.—Ստատս-սեկրէտար Ստոլիպինի կեանքի դէմ թատրօնում կատարված մահափորձի ժամանակ վիրաւորված Բերգլէրին նշանակվեց միանուագ նպաստ 10,000 րուբլի:

Մոսկվա.—Բացվեց երկրորդ համառուսական օդագնացութեան համագումարը: Նախագահող Նայդէնովի ճառից յետոյ կարդացվեցին ողջոյնի մի շարք հեռագիրներ: Օդային նաւատորմի բաժնի Օգոստափառ Նախագահ Մեծ Իշխան Ալէքսանդր Միխայլօվիչին ուղարկվեց շնորհաւորական հեռագիրներ:

Սօֆիա.—Այն լուրերը, որ Ցարգրադում հայ յեղափոխականների մօտ գտնված և Բաքուի համար յատկացված ռումբերը պատրաստված են եղել Բօլգարիայում, առաջ բերին անհանգստութիւն և զայրոյթ բօլգար հասարակութեան մէջ: «Воля»-ն «Դաշնակցութեան» գործունէութեան նուիրված առաջնորդող յօդուածում ասում է. «Եթէ լուրը բաց չէ թողել դիտաւորեալ կերպով Բ. Դուռը ռուս-բօլգարական յարաբերութիւնները վատացնելու նպատակով, այն դէպքում մենք պէտք է նրան մեծ անհանգստութեամբ վերաբերվենք: Բօլգարիան կարող է ապաստան ծառայել քաղաքական պատճառներով հայրենիքից արտաքսվածների համար, սակայն ոչ լաբօրատօրիա Ռուսաստանին հակառակորդ տէրրօրիստների համար»:

Լօնդօն.—Համարեա բոլոր քարածխային շրջաններում երէկ աշխատանքները վերսկսվեցին, որչափով այդ հնարաւոր եղաւ: Հարաւային Ուէլսում շարունակվում է մեքենավարների գործադուլը, սակայն նրանց պաշտօնը կատարում են հանքերի ծառայողները: Լանկաշիրում բոլոր բանւորների $^2/_3$-ը հրաժարվում է աշխատանքները վերսկսել մինչև մինիմալ աշխատավարձի դրական լուծումը այդ շրջանի համար: Համարեա բոլոր քարածխային շրջաններում ձեռք են առնված նախապատրաստական միջոցներ, համաձայն բիլլի, հաստատելու մինիմալ աշխատավարձի չափը որոշող մասնաժողովներ:

Վիգան ուղարկվեց մի հեծելազօր աշխատող բանւորներին պաշտպանելու համար:

Պարիզ.—Մինիստրների խորհուրդը հաւանութիւն տուեց 1913 թ. բիւջէի նախագծին: Ծախքերը հաշված են 4665 միլիօն, եկամուտները 4504 միլիօն ֆրանկ: Դեֆիցիտը ծածկվելու է 1911 թ. նախահաշւի յաւելումից:

Զագրէբ.—Դալմացիայի պատգամաւորները տեղեկացրին խօրվատական օպպօզիցիային, թէ իրանք վճռել են պաշտպանել Խօրվատիայում սահմանադրական երաշխաւորութիւնները վերացնելու դէմ յարուցված բողոքը Վիէննայի պարլամենտում օբստրուկցիայի միջոցով:

Խօրվատիայում և Սլավօնիայում բոլորովին հանգիստ է: Ունգարական ապրանքների բօյկօտը տարածվում է առանց միջադէպերի: Լրագիրները լոյս տեսան 6—20 ժամ ուշացած: Չորս օրաթերթ դադարեցին հրատարակվել, անկարող լինելով ներկայացնել 5000 կրօն գրաւական:

Ժուռնալիստների զագրէբեան միութիւնը դիմեց աւստրիական, ունգարական և արտասահմանեան ժուռնալիստների բոլոր միութիւններին մի կոչով, խնդրելով բարոյական աջակցութիւն ցոյց տալ խօրվատական մամուլին նրա ծանր դրութեան մէջ:

Մեմֆիս.—Գօլդեմլէկի մօտերը փլվեց ջրի ամբարտակը: Արկանզասի ամբողջ հիւսիս-արևելեան մասը ընկաւ ջրի մէջ: Շատ քաղաքներ ծածկվել են ջրով: Հաղորդակցութիւնը ընդհատված է: Վնասները հաւասարվում են մի միլիօն դօլլարի:

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

28 մարտի

Մուկդէն.—Հրատարակվեցին Մուկդէնի և Գիրինի նահանգների կողմից Պեկինի օրէնսդրական պալատի համար ընտրված պատգամաւորների ցուցակները: Պալատը բացվելու է ապրիլի 8-ին:

Տօկիօ.—Պարլամենտի անդամ պրօֆ. Տօմձուն «Մինիխօն» թերթի մէջ ապացուցանում է, թէ Եապօնիան օգտվելու է ներկայ ժամանակից և գրաւելու է Հարաւային Մանջուրիան:

Հաղորդում են, որ վերջին փոթորկի ժամանակ խեղդվել են դարձեալ 16 ձկնորս:

ԹՈՒՐՔ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ալէքսանդրիա.—Նորից երևաց իտալական մի ռազմանաւ, որ ապարդիւն կերպով խուզարկեց բումինեան ճանապարհորդական շոգենաւը:

Հոմ.—Երէկ Զուարի մօտերը իտալական ռազմանաւերի մօտենալու ժամանակ ցամաքի վրա թշնամու մեծաքանակ գնդերը գրաւեցին պաշտպանողական դիրք: Նաւերից պարպվեց թնդանօթային կրակ, որ խոշոր կորուստներ պատճառեց թշնամուն: Արշալոյսին իտալական մի ուժեղ զօրամաս գրաւեց ծովափեայ կարևոր դիրքերից մինը: Իտալացիք կորուստ չունեցան: Զօրքերը շարունակում են ափ իջնել:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԿԱՌԵԼԻ ԳՐՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այսօր հեռագիրը գուժեց Գաբրիէլ Սունդուկեանի մահը:

Նա էլ մեռաւ:

Նա՝ այդ մեծ արուեստագէտը, հայ թատրօնի թագն ու պսակը, որ ապրեց համարեա ամբողջ մի դար և իր կեանքով ապրեցրեց, հոգի, կեանք ներշնչեց: կեանք՝ ազնիւ ձգտումներով, ճշմարիտ հակումներով և բարի ու գեղեցիկ ցանկութիւններով...

Նա իսկական ուսուցիչ հանդիսացաւ իր ժողովրդի համար: Կեանքի ուսումնարան, դպրոց հիմնեց՝ կեանքի մէջ մտած ժողովրդի այն մասի համար, որը իր մանուկ հասակում՝ կեանքի դաժան պայմանների շնորհիւ՝ դպրոցի երես չէր տեսել, իսկ մեծացած, տարիքն առած ժամանակ էլ՝ փողոցն էր դարձել նրա դպրոցը:

Եւ Գաբրիէլ Սունդուկեանը, այդ տխրօրէն և դիրքաւոր անձնաւորութիւնը, վար իջաւ իր բարձր դրութիւնից և իր անմիջական հոգսը դարձրեց այդ՝ փողոց շպրտված մարդկանց դաստիարակութեան գործը:

Եւ սկսեց վարժապետել նրանց:

Նա իր թատրօնական-ուսուցչական ամբիօնից ցոյց էր տալիս հաւաքված հոծ բազմութեանը հէնց իրանց հասկանալի լեզուով, իրանց կոպիտ դարձուածքներով ու անքաղաքավարի շարժումներով՝ կեանքը, նրա լաւ ու վատ կողմերը, նրա ազնիւ ու ճշմարիտ ճանապարհները:

Նա արար-աշխարհի առաջ բարձր ձայնով աղաղակում էր, որ այս հաւաքված բազմութիւնը, որի վրա մենք սովորել ենք արհամարհված աչքով նայել, որին մենք ամեն կեղտոտ և զզուելի գործերի ընդունակ ենք համարում, այդ բազմութիւնն էլ մարդկանցից է կազմված:

Նրանք խիղճ, սիրտ, ազնւութիւն ունեն, գուցէ և շատ-շատ բաղդաւորներից աւելի...

Եւ այդ ամենը Գաբրիէլ Սունդուկեանը ցոյց էր տալիս այնքան բնական, այնքան գեղեցիկ ու տաղանդաւոր, որ մարդ այդ րօպէներին նստած թատրօնում, մոռացած ամեն բան, ապրում էր, լալիս, ուրախանում, տխրում, մի խօսքով՝ Սունդուկեանի կամքով ընթանում...

Այո, ես ականատես եմ եղել Թիֆլիսում ամեն անգամ «Պէպօյի» ներկայացմանը, որ ինչպէս ժողովրդի այդ հասարակ մասը հեւ ի հեւ հետևում է պիէսի ամեն մի բառին, ինչպէս է ուրախանում ու տխրում բեմի հերոսների հետ, ինչ բացագանչութիւններ, ախ ու օֆեր է քաշում և շատ անգամ իր սրտի անզուսպ բողոքը կամ ուրախութիւնը դուրս է պրծեցնում անժամանակ և անտեղի ծափահարութիւններով...

Եւ հէնց այդ րօպէներին Սունդուկեանը հասնում էր իր նպատակին և հոգեկան այնպիսի բաւականութիւն զգում, որին, երևի, նախանձել կարող էին աշխարհի շատ բաղդաւորներ...

Եւ մեծ ուսուցիչը իր այդ դաստիարակութեան գործը, ժողովրդի բազմութեան հետ ընկերութիւնը և բարեկամութիւնը շարունակեց ամենայն ջանասիրութեամբ և լրջմտութեամբ մինչև իր կեանքի վերջին րօպէն...

Այո, նա իր 87-ամեայ պատկառելի հասակով, կնճռոտված դէմքով և յոգնած ու բոլորովին սպիտակած գլխով դարձեալ մտածում էր միայն և միայն հայ ժողովրդի Պէպօների մասին:

Եւ, անշուշտ, այսօր այդ Պէպօները, Սունդուկեանի դպրոցի այդ անբաժան աշակերտները, խմբված նրա գերեզմանի շուրջը՝ սրտանց ողբում են իրանց սիրելի վարժապետի մահը և ասում.

— Մենք, Պէպօներս, կեղտոտ, թրջված, աղքատ ձկնորսներս, որ ապրում ենք մեր ձեռքի հալալ աշխատանքով, որոնց՝ այս կեղտոտ հագուստի մէջ թաքնված հալալութիւնը և ազնւութիւնը դու յայտնեցիր ողջ աշխարհին, որոնց ընկեր և բարեկամ եղար. այսօր մենք չոգում ենք քո թարմ գերեզմանից առաջ և ողբում ենք մեր ազնիւ, ճշմարիտ ուսուցչի՝ մեր մեծ Պէպօյի մահը...

Խորին յարգանք և համբոյր հայ գրականութեան ամենախոշոր և պատկառելի ներկայացուցիչներից մէկի՝ Գաբրիէլ Սունդուկեանի գերեզմանին...

Ս. Ք. Ասլանեան

Աստրախան, 20 մարտի

ՓՈՔՐԻԿ ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երբ մի արտակարգ խանդավառութեամբ վրաց բեմի վրա տօնում էին «Պէպօյի» 30-ամեայ յոբելեանը, շատ գեղեցիկ կերպով յայտնի փաստաբան Օպօչինինը ձևակերպեց այդ օրվայ տօնի նշանակութիւնը և արժէքը, այն է՝

«Շնորհիւ «Պէպօյի»՝ վրաց բեմի վրա՝ շտապել է ռուս ներկայացուցիչը շնորհաւորելու և յարգելու հայ դրամատուրգին», այսինքն թէ Գաբրիէլ Սունդուկեանը, շնորհիւ իր սքանչելի տաղանդի, հանդիսացել էր մի մեծ օղակ ազգերի միջև եղբայրութեան, մի ճշգրիտ գնահատութիւն հանգուցեալ Սունդուկեանի տաղանդի և գործունէութեան, որի հետ դժուար թէ մի գիտակ կովկասցի համաձայն չը լինի:

Նոյն երևոյթը նկատելի էր Գաբրիէլ Սունդուկեանի թաղման ժամանակ, ուր շտապել էին ամեն ազգերի ներկայացուցիչներն իրանց յարգանքը մատուցանելու մեր կովկասեան մեծ գրող-դրամատուրգին:

Կուզենայինք, որ Սունդուկեանի խաղացած դերը ազգերի յարաբերութեան մէջ՝ առանձնապէս շեշտվէր, երբ գնահատութեան է դրվում նրա գործունէութիւնը:

Այժմ մի քանի խօսք նրա մեզ թողած կտակի մասին. մեզ թւում է, թէ Սունդուկեանի այդ նշանաւոր կտակը միմիայն իրան համար չէր արել նա, այլ նա վերջին անգամ մի գեղեցիկ դաս էր ուզում տալ իր օրինակով յատկապէս հայ հասարակութեանը, այնպէս՝ ինչպէս սովորեցրել են մեծ վարդապետներն իրանց կենդանի օրինակներով իրանց հօտին:

Սունդուկեանը իր կտակով կոչ է անում հայ հասարակութեանը դիմել հնուցը գոյութիւն ունեցող պարզութեան և մեր ծէսերը չը հասցնել մինչև կռապաշտութեան փարթամութիւն և շքեղութիւններ. և պէտք է ասած, որ ժամանակին է հասնում այս գեղեցիկ խրատը:

Անհասանելի ձեզ մի շատ սովորական միջակ միջոցներով մարդ վախճանվում է. տեսէք թէ ի՛նչ շուքով են թաղում. նախ բաղում յայտարարութիւններ սև շրջանակներով, և ճիշդ որ շատ անճոռնի և ականջ ծակող ածականներով՝ «պաշտելի», «սիրելի», «անմոռաց», «անզուգական». կարծէք թէ ի տես են անում իրանց սրտի թագուն ծալքերը. այնուհետև այդ մարդիկ շարում են պսակներ միևնոյն ձևի տափակ մակագրութիւններով, փողոցները ծածկում են կանաչներով. այնուհետև շքեղ դիակառքեր, սև հագուստներ, քելեխներ և այլն և այլն. մի՞թէ այս բոլորը չէ յիշեցնում հնադարեան կռապաշտական ձևերը:

Մեզ թւում է, թէ Սունդուկեանը կատարելապէս արդարացի և ուժգին կերպով բողոքում է այս աւելորդ ծէսերի և շռայլութիւնների դէմ և իր կենդանի օրինակով կարծես ուզում էր ասել, թէ ի՛նչ է հարկաւոր անել. նա խնդրել էր նուիրել մի համեստ գումար՝ իր ուժի ներածին չափ՝ Կ. Հ. Բարեգ. Ընկերութեանը. և տեսնում ենք մեր հայ հասարակութիւնը պէտք է սովորի մեր սիրելի Սունդուկեանից նոյն ձևով յարգելու իր սիրեցեալների յիշատակը, այն է՝ ծէսերը կատարել պարզ և համեստ, իսկ մի որոշ գումար շռայլութիւնների փոխարէն նուիրել այս կամ այն կուլտուրական հաստատութեան:

Հայ հասարակութիւնը շատ յարգած կը լինի Սունդուկեանի յիշատակը, եթէ այս վերջին նրա կտակը կը համայնացնի և օրինակ կը դարձնի իր առօրեայ կեանքում և մի լաւ դաս կը համարի ի շարս «Պէպօյի», «Քանդած օջախի», «Խաթաբալայի», «Էլի մէկ զոհի» և այլն:

Տիրեն

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳ. ԸՆԿ. ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Գ. Սունդուկեանի մահվան առիթով

Մարտի 23-ին Գր. Չալխուշեանը, բանալով տեղիս Բարեգ. Ընկ. խորհրդարանի ժողովը, առաջարկեց ոտքի կանգնելով յարգել անմոռաց Գաբրիէլ Սունդուկեանի յիշատակը։ Խորհրդարանը ի միջի այլոց որոշեց Գ. Սունդուկեանի անունով երկու սան պահել Թեմական դպրոցում, մէնը գիշերօթիկ, միւսը երթևեկ։ Գ. Չալխուշեանը կարդաց Ա. Նազարէթեանի «Մշակի» № 60-ի մէջ տպված «Մի նպատակայարմար առաջարկ» յօդուածը։ Խորհրդարանը միաձայն որոշեց յատկացնել 300 ր. մայրենի բեմի՝ հայ թատրօնի նիւթականը ապահովեցնելու կազմվելիք ֆօնդին, և այդ գումարը ուղարկել Թիֆլիս, եթէ այդտեղ կազմվի այդ նպատակով յանձնաժողով։ Ցանկութիւն յայտնվեց, որ ֆօնդը Սունդուկեանի անունով լինի։

* * *

«Մշակի» յօբելեանի առիթով

Դրանից յետոյ նախագահը կանգ առաւ «Մշակի» մայիսի 26-ին կատարվելիք յօբելեանի վրա, մատնանիշ անելով այն մեծ ծառայութիւնը, որ այդ լրագիրը արել է հայ մտքին, գաղափարին և հայ աշխարհին։ Խորհրդարանը որոշեց, համաձայն ընդհանուր ժողովի կամքին, նախ՝ երկու երթևեկ սան պահել տեղիս դպրոցում Գրիգոր Արծրունու անունով։ Երկրորդ՝ յատկացնել 300 րուբլի «Մշակ» տպարանի ֆօնդին. միևնոյն ժամանակը դիմել տեղիս բոլոր հաստատութիւններին՝ խնդրելով, որ մասնակցեն այդ ֆօնդը գլուխ բերելու խնդրին, և երրորդ՝ խնդրել Գր. Չալխուշեանին մայիսի 26-ին լինել Թիֆլիսում և անձամբ շնորհաւորել յօբելեանը տեղիս հայ հասարակութիւնից։ Գ. Չալխուշեանը յանձն առաւ իր հաշւով գնալ Թիֆլիս մայիսի 26-ին յօբելեանին ներկայ լինելու համար։ Երևի այդ մասին ընկերութիւնը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ յօբելեան կատարող յանձնաժողովին։ Ուրախալի է, որ նոր-նախիջեւանցին մասնակցում է այդ ազգային տօնին։ Իրազեկ

Նոր-Նախիջևան, 24 մարտի

ՄԻ ՆՈՐ ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋ

Այս տարի լրանում է եղբ. Ագրիեանների առևտրական ֆիրմայի գոյութեան 100-ամեակը։

Թէպէտ և մենք սովորել ենք լսել ու տեսնել այլ տեսակ յօբելեաններ, սակայն ոչ թէ օտարոտի պէտք է թւայ ընթերցողին մի որևէ հայկական առևտրական ֆիրմայի 100-ամեայ գոյութիւնը, այլ ընդհակառակը պէտք է ուրախանալ, որ մեր առևտրական աշխարհում ևս ունենք տոկուն և հմուտ վաճառականներ, որոնք մինչև իսկ հարիւր տարիների ընթացքում ապրեցրել ու ապրեցնում են իրանց ֆիրման՝ ծաղկեցնելով արդիւնաբերութեան այն ճիւղը, որով զբաղվում է նա։

Եղբ. Ագրիեանների գինեգործական առևտրական ֆիրման հարիւր տարի առաջ սկիզբն է առել շատ համեստ չափով Շամախու նահանգի Մադրասա գիւղում, յետագայում հետզհետէ ընդարձակելով դարձել է խոշոր ֆիրմա և տեղական գինեգործական արդիւնաբերութիւնը ծաղկեցնող ու ընդարձակող մի ֆակտոր։

Ներկայումս այդ առևտրական ֆիրման ունի իր գլխաւոր գրասենեակն ու վարչութիւնը Մոսկվայում, ներկայացուցչութիւն Պետերբուրգում, գինեգործական գործարաններ և դրանց բաժանմունքներ Մադրասայում, Սամարկանդ, Բուխարա, Քիզլարում, Բագու և այլն։ Արտահանում են թէ տեղական գինիներ և թէ պատրաստում ու վաճառում արտասահմանեան լիկեօրներ ընդարձակ չափերով։

Ամենահաստատ աղբիւրից կարող ենք հաղորդել, որ եղբ. Ագրիեանները վճռել են իրանց ֆիրմայի գոյութեան 100-ամեայ յօբելեանը յաւերժացնել մի խոշոր բարեգործական նուիրաբերութեամբ, այն է՝ իրանց հայրենի Մադրասա գիւղում հիմնել գինեգործական դպրոց։

Ցօբելեանի տօնումը տեղի է ունենալու 1915 թ., երբ սկիզբն է դրվելու նաև վերոյիշեալ խոշոր բարեգործական հաստատութեան։

Ողջունում ենք եղբ. Ագրիեանների բարեգործական նպատակը և ցանկանում օր առաջ շուտ իրագործված տեսնել նրանց որոշումը։ Ա. Նազարէթեան

ՏԽՈՒՐ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ ՄԵՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

V*)

Երևանի թեմի տեսուչների երկամեայ դպրոցական գործունէութիւնն անցաւ չափազանց անարդիւնաւէտ և նոյնիսկ ապարդիւն... Չը փոխվեց մեր դպրոցների աննորմալ կեանքը և մնաց դարձեալ բարեկարգութեան և կանոնաւոր հսկողութեան խիստ կարօտ։

Տեսուչները հէնց սկզբից իրանց գործունէութիւնը գլխաւորապէս կենտրօնացրին այնպիսի խնդիրների շուրջը, որոնք մանկավարժական տեսակէտից որքան էլ էական և անհրաժեշտ համարվեն, բայց և այնպէս մեր դպրոցական ցաւոտ խնդրի շուտափոյթ բժշկութեանը արմատական միջոցներ չեն կարող լինել։

Տեսուչները երկու ուսումնական տարվայ ընթացքում արել են միայն այցելութիւններ և կազմակերպել, կենտրօնական վայրերում «փորձնական դասեր»։ Ահա այդ պաշտօնեաների գլխաւոր գործունէութիւնը։ Տեսուչը տարին հազիւ մի անգամ կարողացել է այցելել լայնատարած թեմի որևէ խուլ, մոռացված անկիւնում ընկած գիւղական դպրոցը, մնալով այնտեղ մի օր կամ մի քանի ժամ, լսել է նորաւարտ անփորձ ուսուցչի կամ «գիւղական խալիֆայի» դասերը, արել է մի քանի տեղի կամ անտեղի նկատողութիւններ, դիտողութիւններ, տուել է մի շարք գեղեցիկ, բայց անգործադրելի հրահանգներ և շարունակել է իր ճանապարհորդութիւնը առանց մտիկ ծանօթանալու դպրոցի տնտեսական ու կրթական անյետաձգելի կարիքների հետ։

Ինչպէս տեսնում ենք, այդ թռուցիկ այցելութիւնները մազի չափ չեն փոխել գիւղական կրթարանների աննախանձելի կեանքը և չեն թեթևացրել նրա ներսում գոյացած բորբոքվող մահացու վէրքերի տանջող, մորմոքող ցաւերը։

Կենտրօնական վայրերում տեսուչների նախաձեռնութեամբ կազմակերպվել են «փորձնական դասեր», որոնք շատ ու շատ հեռու լինելով «օրինակելի» համարվելուց՝ ծառայել են բացառապէս տեղական ուսուցչական խմբերի նորմալ, խաղաղ կեանքի և համերաշխ գործունէութեան խանգարվելուն։ Քննադատութեան ժամանակ առաջ են եկել անհատական մասնաւոր մանր հաշիւներ, վիրաւորանքներ, խառնել են էականը երկրորդականի հետ, մանկավարժականը հակամանկավարժականի և այդ տեսակէտով տապալված են համարել նոյնիսկ բարեխիղճ, փորձված ուսուցչի դասերը...

Համարեա չի պատահել մի տեղ, ուր «փորձնական դասերը» դրված լինէին այնպիսի հիմքերի վրա, այնպիսի պայմաններում, որ ծառայէին իրանց բուն նպատակին և շօշափելի օգուտներ տային մանկավարժութիւնից ուղղակի բոբիկ հայ ուսուցչութեանը։

Չէ եղել գոնէ մի դէպք, որ մեր մանկավարժ համարվող տեսուչները գաւառական որևէ դպրոցում իրանք անձամբ տային մի քանի «օրինակելի» դասեր, գործադրէին այն մանկավարժական մեթօդները և պրիօմները, որոնք աւելի աչքի և ընդունելի են ուսումնական կեանքում, և այդպիսով բարձրացնէին փորձնական դասերի անգնահատելի նշանակութիւնը։

Ահա մի քանի գծերով թեմական տեսուչների երկամեայ ամբողջ գործունէութեան պատկերը։ Գիւղական-ուսուցիչ

*) Տես «Մշակ» №№ 37, 39, 44 և 63.

ՑԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Ինքնասպանութիւններ

Գանձակ, 21 մարտի

Մօտ օրերս տեղիս մանր փոխատու վարկի ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովում պարզվեց, որ ի դիմաց մատեանի հաշիւների դրամարկղում պակասում է 13,000 ր. ։ Բանից երևաց, որ գանձապահ Վ. Կատկովը՝ մի վերին աստիճանի ազնիւ պարոն՝ հաւատալով իրան դիմողներին, առանց նրանց վարկն ի նկատի ունենալու, միամտաբար փող էր բաց թողնում մի քանի օրից յետոյ ստանալու նպատակով։ Սակայն քննութեան օրը գանձակեցիք այնքան անազնիւ գտնվեցին, որ յետ չը տարան իրանց ստացած փողերը (բացառութիւնները յարգելի են) և այդպիսով իրանց բարերար գանձապահին դրին անելանելի դրութեան մէջ։ Այս ամենից սաստկապէս յուզված, գանձապահը կիրակի, ամսիս 18-ին ինքնասպան է լինում։

Բացի սրանից, այս վերջին երկու շաբաթվայ ընթացքում ինքնասպանութիւններ եղել են դարձեալ 4 հատ։ *

Գիւղակ. դպրոցի փակման պատճառը

Սօչի, 10 մարտի

Անցեալ օրը փակվեց Սօչիից մի քանի վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվող Նոր-Գիւղի դպրոցը, որի պատճառը հետևեալն է. Նոր-Գիւղի ուսուցիչ Ա. Ս. հայ լրագիրներից մէկում ի գիտութիւն հասարակութեան մի քանի տող է նուիրում գիւղացիների թղթախաղին, երևան հանելով լոկ ճշմարտութիւնը, թէ ինչպէս թղթախաղը վարակիչ հիւանդութիւն է դառել գիւղացիների համար։

Գիւղացիները խմանում են այդ և գրգռվում ուսուցչի դէմ։

Մի գիշեր, երբ ուսուցիչը բացում է դուռը և ուզում է դուրս գալ, նրա վրա մի անյայտ ոմն արձակում է ատրճանակ։ Բարեբաղդաբար ուսուցիչը մնում է անվտանգ։

Միւս օրն եւեթ ուսուցիչն ու վարժուհին թողնում են դպրոցը և հեռանում։ Կ. Վարդանեան

Բուխարայի հայ գաղութի աննախանձելի վիճակը

Նոր-Բուխարա, 19 մարտի

Նոր-Բուխարան Հին-Բուխարայով 50 տուն ծուխ ենք. մենք մնացել ենք առանց քահանայի, մենք նայում ենք մեր մօտիկ հարևան Չարջույին, որի ապագայ քահանան էլ այցելում է մեզ ծիսակատարութեան։ Անդրկասպեան այս խուլ անկիւններում մնացել ենք առանց հովւի։ Մեր Բուխարայի հայերի միջից չէ գտնվում, մի այնպիսի խելացի ու կրթված մարդ, որ ձայն բարձրացնէ։ Մեր երեխաները ամիսներով մնում են առանց մկրտվելու...

Ննջեցեալի թաղումը, շնորհիւ ռուս քահանայի, կատարում ենք. մկրտութեան համար ունեւոր մարդիկ բերել են տալիս Մերվից կամ այլ տեղից քահանայ. իսկ չունեւորները սպասում են առիթի. ի՞նչ կը լինի վերջը, չը գիտենք...

Մի խումբ հայեր պարապվում են օղեվաճառութեամբ, գրպաններով խմիչք տանելով Հին-Բուխարա՝ ծախում սարթերին. ոմանք էլ Հին-Բուխարա նոյն բանով են պարապում. որքան արձանագրութիւններ ու խայտառակութիւններ ենք տեսնում. շնորհիւ այդ՝ լուր է պտտում, իբր Բուխարայից շուտով կը քշեն հայերին, և նրանց մէջ կը տուժի արհեստաւոր դասակարգը...

Հացի գինը 1-ին տեսակի 6 կոպ. ֆունտը, 2-րդ՝ $5^1/_2$ կ., 3-րդ՝ $4^1/_2$ կոպ., ձուն 10 հատը 22 կոպ., իւղը 60 կոպ., մսի ֆունտը 23 կ., հաւի հատը 1 րուբլի։ Ս. Ս.

Մի համեստ յօբելեան

Կրասնովօդսկ, 21 մարտի

Ամսիս 18-ին դպրոցի դահլիճում ցերեկվայ ժամը 1-ին կայացաւ ուսուցչական խմբի նախաձեռնութեամբ՝ Վահան աւ. քահ. Տէր-Գրիգորեանի ուսուցչական 30-ամեայ յօբելեանը։

Ուսուցչական խումբը շքեղ կերպով պատրաստվել էր տօնել իր աւ.-ուսուցչի այդ օրվայ նուիրական տօնը։

Դահլիճը լիքն էր երկսեռ հասարակութեամբ։

Դպրոցի փոքրիկ բեմի վարագոյրը բարձրանալով բեմ ելաւ աւ. ուսուցիչ Վահան Աֆրիկեանը և ընդգծեց հայ մտաւոր կեանքն անցեալում։ Նա առհասարակ ցոյց տալով գաւառական գործիչների, գլխաւորապէս ուսուցիչների կատարած դերը մեր մտաւոր ու կուլտուրական կեանքում՝ կանգ առաւ յօբելեարի անցեալ գործունէութեան վրա, շեշտելով այն գործելակերպն, որ հ. Վահանը ցոյց է տուել իր հայրենի Մեղրի գիւղում, իսկ ներկայումս Կրասնովօդսկում։

Ցետոյ աշ.-աշակերտուհիներն արտասանեցին հայերէն և ռուսերէն ոտանաւորներ. ծնողներն ու հասարակութիւնը մեծ հաճոյքով էին դիտում փոքրիկ դերակատարներին։

Մէջ ընդ մէջ աշակերտ-աշակերտուհիները, նուագակցութեամբ ուսուցիչ Աֆրիկեանի, երգում էին զանազան ժողովրդական երգեր։

Կար մի պատկեր, որը կատարեց օր. Անահիտը. նա հագել էր գիւղական տարազ և գեղեցիկ ձայնով երգեց «Մանիր, մանիր, իմ ճախարակ» երգը։

Այնուհետև սկսվեց յօբելեանական հանդէսը, բարձրացաւ վարագոյրը։ Բեմի վրա կանգնած էին յօբելեարը և շնորհաւորող պատգամաւորները։ Նախ շնորհաւորեց դպրոցի ուսուցիչ Վ. Աֆրիկեանը, յիշեցնելով այն չարքաշ կեանքը, որ 30 ձիգ տարիներում յօբելեարն առաջ է տարել առանց վհատվելու։ Ապա Ներսէս Բաբաջեանը հասարակութեան կողմից շնորհաւորելով տուեց մի նուէր։ Նրանից յետոյ տ. ուս. Մագթաղը ուսուցչական խմբի կողմից շնորհաւորելով նաև բարեմաղթեց աւագ պաշտօնակցին աննկուն կերպով առաջ տանել իր ստանձնած ծանր պաշտօնը. ապա տուեց նուէր։

Մ. Մահտեսի-Օհանեանը մի խումբ կրասնովօդսկցի երիտասարդների կողմից մատուցեց ուղերձ ու նուէր։ Օր. Մարիամը ընծայեց թարմ ծաղիկներ։ Նիկողայոս Տէր-Յովհաննիսեանը Զոբելից շնորհաւորել էր հեռագրով և ուղարկել էր մի նուէր։ Ցետոյ կարդացվեցին զանազան տեղերի հասարակական - կուլտուրական հաստատութիւններից և անձերից ստացված հեռագիրներն և նամակները։

Ընթերցումից յետոյ հայր-յօբելեարը յայտնեց իր խորին շնորհակալութիւնը բոլոր անձանց ու յարգողներին, որոնք իրանց անկեղծ շնորհաւորանքներով անմոռանալի դարձրին իրան համար այնքան թանգագին այդ օրվայ հանդէսը։ Խանումեց

Լուսագոյն միջոց եկեղեցաշինութեան

Կարս, 20 մարտի

Կարսի եկեղեցաշինութիւնը անպատուաբեր դրութեան մէջ է։ Գլխաւոր հոգատար Մինաս աւ. քահ. Տէր-Պետրոսեանը ահա 6 ամիս է անկողնում հիւանդ պառկած է։ Այս րոպէիս շինութիւնը պարտք ունի 2000 ր.։ Մինչև որ այս պարտքը չը տրվի, շինութիւնը չէ կարող սկսվել։ Կարսը ունի 3000 հայ ծուխ։ Դրանից 1000-ը որպէս աղքատ մի կողմ դնենք. մնացեալ 2000-ից՝ 50 տունը հեշտութեամբ կարող է վճարել 100-ական րուբլի. 50 տուն՝ 50-ական ր., 50 տուն՝ 25-ական րուբլի. 1850 տունը՝ թող վճարեն 4-ական րուբլի. այդպիսով կը գոյանայ 16,150 ր. և շինութիւնը գլուխ կը գայ։ Բայց եթէ մուրացկանութեան ձեռ մի կողմ դնենք, և Կարսի մէջ գտնված չորս խոշոր տուղերը բարեհաճեն, ամենայն հեշտութեամբ գլուխ կը բերեն շինութիւնը։ Եթէ մի մարդ տարեկան առնուազը զուտ եկամուտ ունի 20,000—30,000 ր., ինչ կը կորցնեն դրանք, եթէ միայն մի տարի երկաթէ կասսի մէջ փոխանակ 25 հազար դարսելու՝ 15 հազար դարսեն։ Եթէ այս առաջարկածս պայմանները դժուար են, եկէք հետևեալ պայմանը իրագործենք. օրինակ՝ ես տարեկան զուտ եկամուտ ունեմ 1000 ր.։ Այդ եկամուտից րուբլուն մի կոպէկ շինութեան տամ. ուրեմն ամեն տարի ես պիտի վճարեմ անտրտունջ 10 ր.։ Զալտուկովը եթէ տարեկան եկամուտ ունի 25 հազար րուբլի, թող վճարէ յօգուտ շինութեան 25 հազար կոպէկ, այսինքն տարեկան 250 ր.։ Այդպէս բոլորը։

Պատերազմի սուտ լուրերը խոշոր վնաս տուեցին արհեստաւորներին և առհասարակ առևտրականութեանը։ Դերձակը, կօշկակարը Զատկի տօներին շատ պատուէրներ էին ընդունում և լաւ փող աշխատում։ Սուտ լուրերի պատճառով ամեն բան կանգ առաւ, առնող ծախող չը կայ։

Սարիբէգ Տէր-Մելքիսեդէկեան

Թեմական տեսուչը մեզանում

Գեառ-Գեառ (Լօռ. շրջ.), 18 մարտի

Այսօր տեղս ժամանեց Վրաստանի և Իմերէթի թեմ. տեսուչ Յ. Տէր-Միրաքեանը։ Հարց ու փորձի շնորհիւ կարողացաւ մօտ ծանօթանալ մեր ծխ. դպրոցի ներկայ վիճակի հետ և ի նկատի առնելով դպրոցի աննախանձելի վիճակը՝ տեսուչը գումարեց ժողով, ուր ներկայ էին 50-ից աւելի անձնաւորութիւն, քահանան և տանուտէրի օգնականը։ Ժողովի խօսակցութեան նիւթն էր դպրոցի վիճակը բարւոքել, գտնելով նրա ապահովութեան համար միջոցներ և ըստ այնմ բացել այնպիսի ծխ. դպրոց, որը ամեն կերպ կարողանար բաւարարութիւն տալ ժողովրդի պահանջին, հրաւիրելով երկու ուսուցիչ։ Տեսուչը վերջը դառնալով ժողովականներին՝ հարցրեց, թէ արդեօք ցանկանում են ունենալ ծխ. դպրոց թէ ոչ, և այդ նպատակի համար որքան դրամական օգնութիւն կարող են հասցնել։ Որոշվեց հրաւիրել Լօռու գործակալին՝ կազմելու մի արձանագրութիւն, յիշատակելով նրա մէջ որ Գեառ-Գեառի հասարակութիւնը պարտաւորվում է վճարել 200 ր., որպէս գիւղական տուրք, իսկ 400 ր. աշակերտավարձ—ընդամենը 600 ր.—և այդ կազմած արձանագրութիւնը ներկայացնել ուր հարկն է։ Բայց չէ՞ որ դրանով գործը գլուխ գալ չի կարող, չէ՞ որ երկու ուսուցիչ պահելու համար հարկաւոր է առնուազն 800—900 ր., բայց այդ մնացած գումարը ինչպէս լրացնել։ Տեսուչը յոյս տուեց, որ ինքը կը դիմի կողմնակի անձանց ու հիմնարկութիւնների օգնութեանը 200 ր. նպաստելու համար։ Տեսուչը ժողովրդի բուռն համաձայնութիւնը լսելուց յետոյ՝ տեղի քահանայի և մի քանի անձանց հետ գնաց դպրոց աշակերտներին հարցաքննելու։ Հարցաքննութիւնը տևեց մօտ 3 ժամ, որից անմիջապէս յետոյ Գիւլագարակի վրայով դիմեց Ջալալ-Օղլի, այնտեղ ամսիս 19-ից Լօռու ծխ. դպրոցների ուսուցիչներից փորձնական դասեր կազմակերպելու նպատակով։

Ցանկանք որ որոշումը թղթի վրա մնացած չը մնայ, այլ գործ դառնայ։

Գարնանավարը մեզանում սկսված է։ Եզանակները բարեխառն են։ Տեղացիներից շատ շատերը սերմի և ալափի պակասութիւն են զգում. տնտեսական մթերքների սպառումը մէջտեղ է. գիւղի մանուկների մէջ տարածված են բկացաւ և աչքացաւ հիւանդութիւնները, բայց մահվան դէպքեր առ այժմ չեն եղել։ Կայծոն Շքեղեանց

Միրաբի ընտրութիւնը

Հին-Նախիջևան, 21 մարտի

Երէկ, ամսիս 20-ին, Նախիջևանում կատարվեց առաջին մասի Ջրպետի (միրաբի) ընտրութիւնը, որին ներկայ էին համարեա քաղաքիս ամբողջ ոստիկանական կազմը՝ կարգ պահպանելու համար և ջրի ինժեները։

Առաջին մասի Ջրպետի իրաւասութեան տակ է գտնվում ամբողջ Նախիջևան-չայը իր վտակներով և Կանլի ու Սալվարդի ճերը, որոնք գտնվում են Նախիջևան-չայի ակունքներում, Նախիջևանից դէպի հիւսիս մօտաւորապէս 70 վերստ հեռաւորութեան վրա։

Ընդհանուր ձայները, որքան ինձ յայտնի եղաւ, 666 է (Կամերալի տասը տունը մի ձայն է ընդունված), որից 336-ը հայ, իսկ 330-ը թուրք։ Ձայների ստուգվելուց յետոյ երևաց, որ ներկայ էին 602 հոգի։ Առաջարկվեցին թեկնածուներ՝ Նախիջևանցի 1) Մաշադի Կաղիմ Կաղիմօվ, 2) Ալմարդան աղա Կենգերլինսկի, 3) Գաբրիէլ Խուդավերդեան և 4) գոմէրցի Ներսէն Սարուխանեանց. թէև վերջինս ներկայ չէր և ցանկութիւն էլ չունէր ընտրվելու, ինչպէս հայերն էին պնդում, բայց մի խումբ թուրքեր հայերի ձայնը բաժանելու համար աղաղակում էին և պահանջում, որ Ներսէսին էլ մտցնեն թեկնածուների շարքում, իսկ Ներսէսն արդէն հասկացել էր, որ թուրքերն ուզում են իրան ծաղրի առարկայ դարձնել, ուստի և տուեց ոչ միայն իր գրաւոր հրաժարականը, այլ և ստիպվեց անձամբ ներկայանալ ժողովին, և քաղաքագլխին ու ինժեներին խնդրել, որ իր անունը հանեն թեկնածուների ցուցակից. բայց հակառակ իր կամքի, բռնի ոյժով, ի թիւս միւս թեկնածուների, մի առանձին սենեակ ընկաւ և փակվեց, ու սկսվեց քուէարկութիւնը և վերջացաւ այսպէս. 1) Մաշադի Կաղիմ Կաղիմօվը ստացաւ 335 սպիտակ և 266 սև քուէ, 2) Ալմարդան աղա Կենգերլինսկին՝ 323 սպ. և 279 սև, 3) Գաբրիէլ Խուդավերդեան՝ 304 սպ. և 298 սև, 4) Ներսէս Սարուխանեան 80 սպ., իսկ սև քուէ չը համարեցին։

Վերջինս սաստիկ յուզված՝ թողեց հեռացաւ և, հաստատ աղբիւրից տեղեկանալով, անմիջապէս առանձին խնդրագրով դիմել է նահանգապետին և պահանջել է իր շօշափված պատիւը վերականգնել, բեկանելով ապօրինութեամբ կատարված ընտրութիւնը. ասում են՝ նոյն իմաստով խնդիր է ուղարկվել նաև քաղաքիս գիտակից թուրքերի կողմից։ Իրողութիւնը կատարված է, միայն ցաւալին այն է, թէ անհատներն ինչպէս են խաղում մի քանի տասնեակ հազարաւոր մարդկանց բաղդի հետ։ Ականատես

Դարձեալ ոճիր

Թաղթառ-աւան (Զիւանշ. գ.), 20 մ.

Այսօր հաստատ աղբիւրից իմացայ, որ Թալիշ գիւղից 3 հոգի ցորեն են լինում տարած Գանձակ ծախելու. վերադառնալիս, հետները վերցնելով և մէկ աշակերտ Գանձակի գիմնազիայից Զատկվայ տօներին բերելու համար։ Գեօրան կայարանի մօտերքին թուրքերը յարձակվում են խեղճ հայերի վրա և կոտորում են բոլորին։ Դէպքի վայրն է մեկնել գաւառապետը։ Լուսաստղ

ԺԱՆՏԱԽՏԻ ՈՒՐՈՒԱԿԱՆԸ

Նոր-Բայազէտ, 18 մարտի

Տաւարացաւի, կարանտինի և հաղորդակցութեան ճանապարհների (անասունների երթևեկութեան) փակումը միանգամայն վախեցրել է մեր քաղաքի անասնապահ-չօդարների աչքը, որոնցից շատերը այն կարծիքի են, որ այժմեան պայմանների մէջ անկարելի է շարունակել անասնավաճառութիւնը, երբ նա անասնաբուժական զանազան կանոններով կաշկանդված է և ենթարկված այլ և այլ պատահականութեան։ Մենք տեսանք փորձեր, երբ մեզանում տաւարի նախիրներ և անասունների խմբակներ ամբողջ 10 ամիս պահվելով անկարող էին լինում շուկաները տարվել ծախվելու համար, քանի որ ժանտախտի ուրուականը դամօկլեան սրի պէս կանգնած է նրանց գլխին։

Անուրանալի են ի հարկէ ժանտախտի դէմ կռւելու միջոցներն և անասնաբուժութեան բարերար հետևանքները, բայց և անտանելի են նրա պայմանները տեղական ժողովրդի համար, մանաւանդ այն ժամանակ, երբ նա ցանկանում է իր առողջ և պարարտ անասունների նախիրը քշել դէպի մեծ վաճառանոցները ծախելու համար, բայց նրա առաջը փակում են, առարկելով որ հարևան գաւառում ժանտախտ է տիրում և ընդհակառակն։ Որքան դժուար է մի անասնավաճառի համար, երբ նրա տաւարի նախիրը թոյլատրվում է անցնել մի կէտի վրա, իսկ միւս կէտի վրա՝ կէս ճանապարհին արգելվում է, հանդիպելով այլ և այլ կարանտինի կէտերին, որտեղ թէ օրերով և թէ ամիսներով կանգ են առնում անասունների նախիրները և թէ կրկնակի գներով և թանգ արժէքներով կեր է գնվում պահելու համար՝ մեծ վնասներ հասցնելով տէրերին։

Գրիչս անզօր է նկարագրել այն խոչընդոտները, որոնց հանդիպում են մեր երկրի անասնապահ դասակարգին ամեն քայլափոխում՝ տաւարացաւի նկատմամբ։ Պատահել են դէպքեր, երբ անասնատէրը ժանտախտի պատճառով հազար ու մի նեղութիւնների մէջ է ընկել և իր մի հատիկ հիւանդ կովի կամ աչառի համար տուգանք ենթարկվել և նիւթապէս վնասվել, թող թէ նա շաբաթներով իր սեփական գործից զրկվել է։

Այժ, ժանտախտի ուրուականը վերջին տարիներս, երբ այդ ցաւը բուն է դրել մեզանում և հարևան շրջաններում, միանգամայն խեղդել է մեր անասնավաճառներին, որոնք այժմվանից իսկ մտածել են մասամբ սահմանափակել իրանց անասնապահութեան գործը*)։ Պէտք է երևակայել, որ մեր քաղաքի անասնավաճառ-չօդարները իւրաքանչիւր տարի գարնան սկիզբներին գնելով իրանց անասունները դեռ բոլորովին նիհար ժամանակ, պահում-պահպանում են գրեթէ մի ամբողջ տարի, արօտներ գնելով, արածացնելով, խօտաններ վարձելով և ապա աշնան վերջերից կամ ձմրան սկիզբներից արդէն սկսում են պատրաստի խոտով կերակրել և մեծ ծախսերի դիմել, մինչև որ կարողանում են պարարտացնել և գինը գտնելու դէպքում շուկայ քշել և փողի վերածել... Ի՞նչ է դուրս գալիս դրանից. այն, որ յաճախ վնասներ են կրում անասնավաճառները (ինչպէս օրինակ այս տարի), քանի որ մի 50 րուբլանոց եզը նրանց վրա նստում է 100 ր., կերը և պահպանութիւնը հետը հաշւած (քանի որ նրանք ամիսներով աւելորդ կերի փող են տալիս և սպասում մինչև կարանտինը վերանայ և իրանց նախիրները տեղից շարժեն)։ Ուրեմն մի մսացու եզը երբ իր տէրոջ վրա արժէք է նստում 100 րուբլի, նա կարող է այդ գնով ծախել շուկայում. ի հարկէ ոչ։ Եւ այդ է պատճառը, որ մեր չօդարները իրանց ձեռնարկութեան

*) Խօսքս ծախու անասունների մասին է, իսկ թէ ինչ տրամադրութեան տակ է գտնվում մեր ժողովրդի անասնապահութիւնը առհասարակ, դրա մասին կը գրեմ մի այլ անգամ։

վերաբերմամբ սարսափում են, քանի որ նրանց արգելվում է քշել իրանց անասունները իրանց ցանկացած վաճառանոցները՝ իրանց ցանկացած ժամանակ։ Ս. Ե. Ա.

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Շուշի, 19 մարտի

Մարտի 10-ին Գանձակի շրջանային դատարանի կազմը քննեց Խանքենդ-աւանի հայ-Թուրքական ընդհարման գործը։ Որպէս զի ընթերցողների համար աւելի պարզ լինի այդ գործը, նորից յիշենք, մեզ համար ոչ ցանկալի, անցեալը համառօտաբար։

1905 Թ. դեկտեմբերի 18-ին Մալիբէգլու Թուրքական գիւղից 60—70 զինված Թուրքեր օրը կէսօրին եկան Խանքենդ և իջան կենտրոնում մի Թուրքի տան։ Այդ քայլը հայերը համարեցին ոչ վայելուչ և կասկածելի, որովհետև կարսափեցրեց իրանց. ուստի դիմեցին տեղական զօրքի հրամանատարին և պրիստաւին, բայց պատասխան ստացան, որ ոչինչ, ինչպէս եկել են, այնպէս էլ կը գնան։ Այդպիսի սառնասիրտ պատասխանից յետոյ, հայերը չը դիմացան և հարևան գիւղերից օգնութիւն խնդրեցին։ Եկան օգնող հայերը։ Բայց Թուրքերը Խանքենդից դուրս գալով՝ սպանում են մի հայ կնոջ, կապում ձիու պոչից, քարշ տալիս դէպի Մալիբէգլու, տանելով իրանց հետ և նրա Թոռը, 8 տարեկան մի երեխայի։ Այդ և դրա նման ծանր հարուածները, որ հասած են Խանքենդի հայերին, այլ ևս տանել չը կարողանալով՝ սկսեցին յարձակումը, սպանութիւններին սպանութիւններով հատուցումն տալ։ Սպանվեցին 6—8 հայ և 25—30 Թուրք։ Աւերվեցին վերջինների բնակարանները։

Ոստիկանութիւնը, որ այդ ժամանակ լուռ հանդիսատես էր, ընդհարումից յետոյ արձանագրութիւն կազմեց և հայերին ենթարկեց քրէական պատասխանատւութեան։ Թուրքերը մեղադրեցին 14 հայերի և վնաս էին պահանջում սկզբում 290,000 րուբլի, իսկ յետոյ այդ վնասը իջեցրին 90 հազարի։

Նախ քան քննութեան օրը, Շուշուց Խանքենդ եկան Թուրքական կրօնական պետ՝ ղազին, համբաւաւոր գիտնական մի մօլլա և այլ բարձրաստիճան կալուածատէր բէկեր, գործին հաշտութիւնով վախճան դնելու։ Մի ամբողջ օր երկար ու ձիգ բանակցութիւններից յետոյ, հաշտութիւնը չը կայացաւ։ Տեղական Թուրքերը ձգձգում էին հարցը։ Միւս օրը արդէն պատկերը պարզ եղաւ. Թուրքերը պահանջում էին դրամական հատուցումն ցանկալի հաշտութիւնը աւարտելու։ Թէև այդ պահանջը հայերի համար բաւական վիրաւորական էր, բայց և այնպէս խոստացան մի Թեթև գումար տալ նրանց, որպէս վարձատրութիւն մի երկու ծայրայեղ չքաւոր ընտանիքների։ Բայց որքան եղաւ ամենքի զարմանքը, երբ եկած կրօնաւորները յայտնեցին, Թէ հաշտութեան խնդիրը տեղափոխում են քաղաք։ Հասկանալի եղաւ, որ հաշտվել չեն ուզում։ Հայերը անմիջապէս երկու հոգի ընտրեցին, ուղարկեցին Թիֆլիս հաւատարմատար բերելու, որ մինչև այդ չէին վարձել, գլխաւորապէս այն պատճառով, որ գործը հաշտութիւնով պիտի վերջանայ։ Քննութեան օրը մեր հարևան Թուրքերը սարսեցնող սուտերով աշխատեցին մեղադրել հայերին, բայց ռուս վկան, ամբողջ գործի վարագոյրը բարձրացնելով, ցոյց տուեց դատաւորներին գործի խակութիւնը, որ հայերն այդ կռւում ոչ մի յանցանք չունէին, նրանք ակամայից սպանութիւններ գործեցին։ Դատարանը մեղադրվող 14 հայերին արդարացրեց և մերժեց Թուրքերի քաղաքացիական պահանջը։ Բ. Ս.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ի նկատի առնելով, որ Ռուսաստանի երկաթուղիներով ճամբորդողների Թիւը օր-ըստ-օրէ հսկայական չափերի է հասնում, ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութիւնը խնդրում է 70½ միլիոն գումար բաց Թողնել անհրաժեշտ քանակութեամբ վագօններ պատրաստելու համար, որովհետև ներկայիս գոյութիւն ունեցող վագօնների քանակը շատ քիչ է։ Վագօնների մի մասը կը կառուցվի 1913 Թւին, իսկ միւսը՝ 1915 Թւին։

Մեզ խնդրում են հաղորդել, որ այսօր, ուրբաթ, մարտի 30-ին, տեղի կունենայ Թռչնաբուծական ընկերութեան նիստը լսելու ցուցահանդէսի արդիւնքը և Ս. Քալանթարի զեկուցումը Թռչնաբուծութեան բարւոքման եղանակների մասին։ Նիստը տեղի կունենայ Մուշտայիդում, շերամապահական կայարանում, երեկոյեան ժամը 7-ին։

Լուսանկար Գ. Տէր-Ղևոնդեանը պատրաստել է հանգուցեալ դրամատուրգ Գաբրիէլ Սունդուկեանի մեծադիր պատկերը, որի մի օրինակը ստացանք շնորհակալութեամբ, և որը շատ աջողված է։

Վերջերս Թիֆլիսում մի քանի համերգներ կազմակերպող բժիշկ Պետրոս Կարա-Մուրզան երէկ, ամսիս 29-ին, մեկնեց իր բնակավայրը՝ Բագու, ուր նա պարապում է բժշկութեամբ։

«Баку» լրագրի խմբագիր Ք. Վերմիշեանը, որը վերջերս Բագու գալով անմիջապէս բանտարկվեց, ներկայիս տկարութեան պատճառով տեղափոխված է բանտային հիւանդանոցը։

Սուրմալուի գաւառի (Երևանի նահանգ) փոխատու-խնայողական ընկերութիւնը որոշել է ընթացիկ տարվայ ընթացքում բամբակագործութեան փորձադաշտեր հիմնել Իգդիրում, Իգդիրմավայում, Հախվերիսում, Բլուրում և մի քանի այլ գիւղերին պատկանող դաշտերում։

Մահմեդականներից տուրք առնելու համար Թիֆլիսի մեջլիսների վարչութեան կողմից ընտրված են մի քանի մահմեդականներ, որոնք կազմում են առանձին մասնախումբ, որը և կը գանձէ տուրքը։ Մասնախմբի մէջ մտնում են՝ Մաշադի Ալի Ղուլիեվը, Ասլան Աբբաս Շահվալանովը, Մաշադի Ասադ Զամանովը, Ղուլի Հիւսէյն-օղլին, Ուզա Ալլահվերդովը և Մաշադի Իսմայիլ-օղլին։

Հասարակական ակումբի աւագների խորհրդի կազմակերպած էքսկուրսիաները դէպի Շամշաղ, Լիսի և Ուձօ կատարվեցին աջողութեամբ։ Թէ այս և Թէ անցեալում կատարված էքսկուրսիաների մասին նոյն հիմնարկութեան մէջ մարտի 31-ին զեկուցում կը կարդայ Ա. Եսանգուլեանը։

Թիֆլիսի քաղաքացիներին պատկանող անշարժ կայքերը վերջերս գնահատող մասնախմբի գնահատումների դէմ քաղաքային վարչութեան կից գոյութիւն ունեցող բողոքները քննող մարմինը ցայսօր ստացել է աւելի քան 1000 բողոք, որոնցից 500 արդէն քննված են, իսկ դեռ մնում են առանց քննվելու դարձեալ 500 բողոքներ։

Վիէննայից իր հայրենի Արգուին քաղաքն է ժամանել յայտնի բանասէր հ. Ն. վարդ. Ակինեանը, երեք ամսվայ արձակուրդով։ Հ. Ակինեանը կայցելէ Թիֆլիս և Էջմիածին։

Մարտի 31-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին, Թիֆլիսի իգական երկրորդ գիմնազիայի դահլիճում կը կայանայ Կովկասի կանանց բարձրագոյն դասընթացքների չքաւոր սանուհիներին օգնող ընկերութեան ժողովը։

Վաղը, ժամը 12-ին, Ժողովրդական Տանը ժողովրդական ընթերցանութիւններ կազմակերպող ընկ. տալիս է ձրի ներկայացում աղքատ երեխաների համար, որոնք զուրկ են ամեն տեսակի զուարճութիւններից։ Դնում են երեք մանկական պիէսաներ՝ ռուսերէն, վրացերէն և հայերէն լեզուով։ Ներկայացումից յետոյ պրօժեկտոր «Մօդերնը» ցոյց կը տայ զուտ մանկական պատկերներ։

Մարտի 28-ից Թիֆլիսում սկսվեցին գարնանային սովորական ձիարշաւները։

Մարտի 28-ին, ցերեկ. ժամը 11-ին Վօրօնցովեան փիրմայում պարոն Վիկտոր Ստոյանովը մտնելով իր զուգանչի տունը, իրան կենազրկելու նպատակով ատրճանակից կրակելով ինքնասպան եղաւ։ Նա Թողեց այսպիսի բովանդակութեան մի գրութիւն. «Տունս Թողնում եմ իմ որդոցը՝ Վալենտինին, Թամարին և Ելենային»։

Թաւրիզից Թիֆլիս վերադարձաւ օսմանեան կայսրութեան Կովկասի ընդհանուր հիւպատոս Բէհմիք-բէյը և ստանձնեց իր պարտականութիւնների կատարումը։

Սուխումի բանտից ժամանակաւորապէս ազատված է «Сухумскія Вѣсти» լրագրի խմբագիր Վ. Դօբրովօլսկին կարգադրելու համար, որը բանտում ջղային քայքայումն է ստացել։

Քութայիսում հրատարակվող և ներկայիս դադարեցված վրաց երկու Թերթերի փոխարէն կը հրատարակվեն «Շրոմա» և «Իմէրէթի» անունով Թերթեր։

Գօրու գաւառի Ջեմօ-Բվէդուրէթի գիւղում Զատկի գիշերը տեղական եկեղեցում սպանվել է կալուածատէր իշխ. Ցիցիանովը։

Բագուի Հայոց Մարդասիրական Ընկերութեան հրատարակած հաշուեցոյցից երևում է, որ Ընկերութիւնը 1911 Թւին 11,000 րուբլի բաց է ունեցել։

Թեհրանից վերադարձին Բագւում կանգ է առել Թեհրանի անգլիական դեսպանը։

Բագուի քաղաքային ինքնավարութեան իրաւասուների մասնաւոր խորհրդակցութեան ժամանակ կատարված փորձնական քուէարկութեամբ քաղաքագլուխ է ընտրված Պետական երկրորդ Դումայի նախագահ Ֆ. Գօլովինը, որի մասին և նրան հեռագրված է։

Մոսկվայի Գեղարուեստական Թատրոնի րէժիսեօր Մարջանովը, որը մօտ ժամանակներս Թիֆլիսի Արքունի. Թատրոնում կազմակերպելու է դասական «Էդիպ արքայ» պիէսի ներկայացումը, ներկայիս հրաւիրված է Պարիզի Մեծ Օպերա Թատրոնի վարչութեան կողմից Րիմսկի-Կորսակովի «Սադկօ» օպերան ներկայացնելու համար, մասնակցութեամբ Շալեապինի։

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

Պաշտօնական ծառայութեան համար վարձատրված հայեր.—Կառավարչական կարգադրութեամբ՝ Թիֆլիսի 3-րդ արական գիմնազիայի պատուաւոր հոգաբարձու՝ Ցովհ. Թամամշեանը տիտուլեարնի սովետնիկութիւնից դարձել է կոլլեժսկի ասեսսօր։—Աննայի 3-րդ աստիճան է ստացել Վլադիկավկազի Նիկօլայեվսկի քաղաքային դպրոցի ուսուցիչ Ս. Ցարութիւնեանը։—Ստանիսլավի 2-րդ աստիճան է ստացել Թեմիր-Խան-Շուրայի րէալական դպրոցի ուսուցիչ Արամ Քալանթարեանը։—Նադվօրնի սովետնիկութիւն է ստացել Թիֆլիսի րէալական դպրոցի պատուաւոր հոգաբարձու կոլլեժսկի սեկրետար Դ. Աւան Իսրայէլեանը։—3-րդ աստիճանի Ստանիսլավ է ստացել Թիֆլիսի 3-րդ գիմնազիայի բժիշկ Միք. Ջարգարեանը,—այլ և՝ Եկատերինօդարի բժիշկ. Աբ. Պօղոսեանը։—Առաքելապատիւ ս. Վլադիմիր իշխանի 4-րդ աստիճանի օրդէն է ստացել Թիֆլիսի 2-րդ օրիորդաց գիմնազիայի պատուաւոր հոգաբարձու տոհմական պատուաւոր քաղաքացի Գր. Առաֆելեանը։—Իր ջերմեռանդ ու օգտակար ծառայութեան համար տոհմական պատուաւոր քաղաքացիութիւն է ստացել Լազարեան ճեմարանի վարչութեան անդամ՝ անձնական պատուաւոր քաղաքացի Մկրտիչ Մելիքենցեանը։

Ռոճիկ չը պահանջող պատգամաւորներ.—Պետական Դումայի նախահաշւի մէջ տպված է, որ Դումայի ամբողջ կազմից երկու պատգամաւոր հրաժարվել են փող ստանալուց։ Դրանք են՝ իշխ. Ի. Վ. Բարեատինսկին ու Մ. Վ. Բարբերին։

Քահանայի յայտարարութիւնը.—Մարտի 9-ին, Պետերբուրգի շրջանային դատարանում, Վասիլեվսկի քահանան ուզում էր երկու խօսք ասել հանգուցեալ ճարտարապետ Մելնիկօվի սպանութեան մասին՝ վկաներին, որոնց ցուցմունքներից էր կախված գործի ի՛նչ կերպարանք ստանալը։ Բայց նա ասաց. «Ցաւելով պէտք է ասեմ, որ այս հիմնարկութեան մէջ սաստիկ ընկած է քահանայի հեղինակութիւնը։ Պ. պ. երդուեալները յայտնի են դէպքեր, երբ այստեղ եկել են արբած քահանաներ և այդ դրութեան մէջ երդվեցրել են վկաներին։ Սրանից յետոյ էլ ի՛նչ արժէք պէտք է ունենայ քահանայի խօսքը։ Այս պատճառով ես ոչինչ չեմ խօսելու»։

Քահանայի խօսքերից մնացել էին զարմացած Թէ երդուեալները, Թէ վկաներն ու Թէ հասարակութիւնը։

Երդ.-հաւատարմատարի գործը.—Երդուեալ-հաւատարմատար Բօլօտնիկովը, որ ապահարզանի գործում սուտ վկայութիւն տալու համար դատապարտված էր ծառայելու բանտարկեալների բաժանմունքում, վճռաբեկ բողոք ներկայացրեց սենատին։ Բողոքը մնացել է առանց հետևանքի։

Վարչութեան անդամի Թաղումը.—Նիկօդիմ եպիսկոպոսը Թոյլ չը տուեց հոգեհանգիստ կատարել Կուրսկի քաղաքային վարչութեան մէջ՝ վարչութեան անդամ անձնասպան Սիլինի համար, իսկ Պետերբուրգում գտնված Ստեփան արքեպիսկոպոսը հեռախօսով Թոյլ տուեց Թաղել պրաւոսլավ եկեղեցու ծէսով, բայց եկեղեցականութիւնը մերժեց մարմինը յուղարկաւորել մինչև հանգստարան։ Յուղարկաւորեցին միայն դումայի ձայնաւորները։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂ. ԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Ժողովրդական Տան Թատրօնում

Չորեքշաբթի, մարտի 28-ին, Հայ Դրամ. Ընկ. Թատերասէրների խումբը դերասանների մասնակցութեամբ ի յիշատակ Գ. Սունդուկեանի ներկայացրեց հանգուցեալի «Պէպօն»։

Ներկայացումից առաջ Թատրօնը ծայրէ ի ծայր լցված բազմութեան առաջ քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեան խօսեց Գ. Սունդուկեանի մասին։ Ցարգելի հռետօրը սկսեց այսպէս.

«Դեռ մի շաբաթ չը կայ այն օրից, երբ հողին յանձնեցինք ամենքիս սիրելի ու յարգելի դրամատուրգ Գաբրիէլ Սունդուկեանին։ Թաղման օրը, ի Թիւս բազմաԹիւ ցաւակիցների, Թիֆլիսի քաղ. ինքնավարութիւնը ևս ամբողջ կազմով ներկայ եղաւ իր վերջին հրաժեշտը տալու արժանաւոր քաղաքացուն։ Այժմ էլ, այստեղ, Ժողովրդական Տան Թատրօնում ես իմ բարոյական պարտքն եմ համարում ասել վերջին հրաժեշտի խօսքը, այս Ժողովրդական Տանը, որ ծառայում է Թատրօնին և ժողովրդին, իսկ հանգուցեալ դրամատուրգը իր ամբողջ կեանքում ծառայեց այդ երկու գաղափարին...»։

Այնուհետև Խատիսեան, ընդգծելով որ Սունդուկեան ստեղծեց մի շարք տիպեր, մէկիկ-մէկիկ բնորոշեց ժողովրդի ստորին ու միջին խաւերից կերտված այդ ամբողջացած տիպերը։ Ապա Խատիսեան կանգ առաւ Սունդուկեանի գործունէութեան վրայ։ Սունդուկեան վարպետ գրչով պատկերացրեց առհասարակ իրաւազուրկ տարրի արտայայտութիւնը, ցոյց տալով որ ազնիւ հոգին կարող է ապրել արտաքուստ աղքատ, արհամարհված, կեղեքված Պէպօների մէջ... իսկ դրա հակառակ Սունդուկեան ամբողջացրեց հարուստ, շահագործող ու անսիրտ Զիմզիմօվների տիպը... Եւ ահա այդ արժանիքն է պատճառ, որ յանուն ճշմարտութեան և արդարութեան քարոզի Սունդուկեան պաշտելի անձն էր բոլորի համար, առանց կրօնի և ազգի խտրութեան։ Եւ նրա կորուստը զգալի ու ողբալի է Թէ հայի, Թէ վրացու և Թէ ուրիշների համար։

Խատիսեան վերջում ասաց, որ «Սունդուկեանի անունը կը յիշվի սերունդէ-սերունդ, քանի կապրի նրա քարոզած գաղափարը։ Այժմ դարձեալ մեր կաթոգին սէրը առ այդ յիշատակը արտայայտենք ոտքի կանգնելով»։

Ամբողջ Թատրօնը յոտնկայս յարգում է Սունդուկեանի դեռ Թարմ յիշատակը։

Խատիսեանից յետոյ խօսեց հանգուցեալի մասին Շիրվանզադէն։

«Թէև հաճելի, սակայն միևնոյն ժամանակ շատ ծանր է խօսել մեծ դրամատուրգ Սունդուկեանի մասին»,—սկսեց Շիրվանզադէն։ Սակայն հակիրճ նա կը պարզէ Սունդուկեանի գրական ու Թատերական դէմքը։

«Սխալ է մասամբ,—ասաց Շիրվանզադէն,—որ Գաբրիէլ Սունդուկեանին համարում են մեր Թատերագրութեան նախահայր*), որովհետև դեռ մինչև Սունդուկեանը կային Դուրեան, Պէշիկթաշլեան, Կարինեան, Աքիմեան, որոնք ունէին պիէսներ գրած։ Բայց Սունդուկեան իրօք մեծ դրամատուրգ է, քանի որ արմատապէս խզեց այն կապը, որ կար մինչև իր հանդէս գալը իր և յիշեալ դրամատուրգների միջև»։ Ապա Շիրվանզադէն մատնանշում է, Թէ նախ քան Սունդուկեանը յիրաւի Թատերական գրականութիւն չը կար։ Եղածը միայն այսպէս ասած կանխակալ մտքերի, վարդապետական բնաւորութեան էր։ Սունդուկեանը առաջինը իր տաղանդաւոր գրչով սկսեց պիէսներ գրել, նիւԹը վերցնելով րէալ, ժողովրդի կեանքից։

Սունդուկեան ազդվեց անպայման եւրոպական, մանաւանդ ռուսական Թատերագիրներից (առանձնապէս Օստրովսկուց)։ Սակայն նրա յատկանիշ կողմն այն է, որ դառնալով դրամատուրգ եւրոպական մտքով, նա անվԹար պահեց իր ստեղծագործած ազգային, բուն ժողովրդական տիպերի հարազատ գծերը։ Սունդուկեան խօսեց իր գործող անձանց ներքին, հոգեկան աշխարհից։

«Սունդուկեանի մահը չը պէտք է ողբանք,—վերջացրեց Շիրվանզադէն,—որովհետև Սունդուկեանները չեն մեռնում։ Բայց և չը պէտք է վհատվենք նրա մահից յետոյ, որովհետև հայ ազգը այնքան տկար չէ, որ կարող չը լինի նոր սկսնակ գրողներից նոր Սունդուկեաններ տալ։ Եւ նա կը տայ»...

Երրորդը Գ. Երեցեան մի քանի խօսքով արտայայտեց հայկական սեկցիայի վիշտը ի դիմաց Սունդուկեանի մահվան, որի համարեա բոլոր գրուածքները խաղացվել են Ժողովրդական Տանը հոծ հասարակութեան ներկայութեամբ, որ ամեն անգամ էլ ստացել է հոգեկան լիակատար բաւականութիւն։ Այսօր սեկցիան դնելով «Պէպօն»՝ որոշել է ներկայացման ամբողջ արդիւնքը յատկացնել հայ Թատրօնի շինութեան և «Պէպօյի» արժանի գործին։ Իսկ վաղվանից հանգուցեալի մեծ լուսանկարը կը կախվի Ժողովրդական Տան ֆօյէում։

Ուղիղ ժամը 10-ին սկսվեց ներկայացումը։ Հանգուցեալ Գավրիլ Նիկիտիչի Թարմ յիշատակի ազդեցութիւնն ու կլասիկ «Պէպօյի» մշտական հետաքրքրութեան միախառնութեամբ ներկայացումը բռնեց իր վրա ընդհանուրի ուշադրութիւնը, առաջ բերելով ուրախ ծիծաղի հետ և վերապրում հանգուցեալ դրամատուրգի այն իմաստալի գաղափարի, Թէ «էս քու կոտրած ձեռքով չէ՞ս գրի». իսկ Պէպօյի այդ կենդանի արձանի վրա աւելացնենք նաև տ. Վարդուհու և Տէր-Դաւիթեանի աննման խաղը, որից քանիցս հրճվել է հանգուցեալ հեղինակը։

Մի անգամ ևս հայ Թատրօնի այդ Սունդուկեանի Պէպօն և Կակէլը հիացմունք պատճառեցին տեսնողին իրանց տիպիկ, եզակի, առանձնայատուկ խաղով։

Արութին Զիմզիմովի դերը կատարում էր Տէր-Գրիգորեան, որին հանգուցեալը մօտ մասնակից է արել իր գրուածքների արտադրութեան ու նոյն իսկ սրբագրութեան։ Եւ Տէր-Գրիգորեան ըմբռնած լինելով իր դերի տիպը՝ աշխատեց մօտենալ նրան, պատկերացնել նրա գունաւորված բնաւորութիւնը։ Եւ պէտք է ասել, որ այդ նրան աջողվեց, չը նայած որ նա իբրև սիրող համարեա դադարել է բեմ ելնելուց։

Արաքսեանի Պէպօ խաղալը առիթ եղաւ քննադատական նկատողութիւնների։ Հասարակութիւնը Թոյլ չէր տալիս Թէկուզ փորձված դերասանին հանդէս գալ այդ դերում սոսկ նմանութիւն, բայց առանց ապրելու իբրև Պէպօ, առանց ստեղծագործելու Պէպօ։ Չէ՞ որ Արաքսեան ունի իր ամպլուան, որի մէջ նա աջող դերակատար է։ Մինչ նրա Պէպօն դուրս եկաւ անգոյն, զուրկ խաղից՝ այս բառի իրական մտքով։ Մեր կարծիքով՝ անհամեմատ աջողում է այդ դերը Գ. Միրաղեանին։

Փիրումեան կարող է լաւ Կակուլի լինել, միայն չը տալով կարիկատուրան. ամեն մի աւելորդ շարժում, ձայնի ուժեղացումը Թուլացնում են տպաւորութիւնը։

Տիկ. Ցամիկ Եփեմիայի դերում վատ չէր, անգամ աջող ու լաւ, եթէ նկատի առնենք, որ նոր է մտել դերասանական դերդաստանի մէջ։ Առհասարակ, ինչպէս սկիզբներում նկատել ենք, տիկնոջը տեղական տիպերի դերերը աջողվում են։

Կեկէլի ըստ երևոյթին փոքր, բայց ինքնին կարևոր, հարազատ գոյնով դերը աւելին կարող էր տրվել, քան տեսանք տիկին Մանուչարեանի խաղով։

Շատ լաւ Սամսոն էր Տէր-Առաքելեանը։

Մոռացանք յիշել, որ այդ երեկոյ հրաւիրված էին պատուաւոր հիւրեր մեր հասարակական ու գրական գործիչներից և բոլոր սեկցիաներից։

ՕԹեակներից մէկում կանաչազարդ դրված էր հանգուցեալ Սունդուկեանի լուսանկարը, ճիշդ այն տեղում, որտեղից նա դեռ մօտիկ անցեալում քանիցս իր հոգեկան միխԹարութիւնն էր արտայայտում ժողովրդի բուռն ու ցնծագին ովասիաններին։

Ես.

*) Մեր այս յօդուածի մէջ ընդհանրապէս մենք սահմանափակվում ենք սոսկ նկարագրողի դերով։ Այլապէս կարող էինք առարկութիւններ առաջադրել Շիրվանզադէի քննադատական ատենաբանութեան դէմ։ Եա.

Արքունական Թատրօնում

Մ. Մարտովի ղեկավարութեամբ ռուս դերասանների մի նոր դրամատիկական խումբ սկսել է ներկայացումներ տալ Արքունական Թատրօնում այս ամսի 26-ից։ Խմբի մէջ կան մեզ շատ ծանօԹ դէմքեր՝ դերասաններ Մուրոմցեվ, Սմիրնով, Երմօլով, դերասանուհիներ Գօլօցկօվա, Տամանցեվա, Ս. Զարուդնայա. նոր դերասաններ կան՝ Ռադին, Լօվիչ, ու. Լիւէնկօ։

Երեքշաբթի, մարտի 26-ին, խումբը խաղաց մի նոր պիէս՝ Կոսորոտովի «Սիրոյ պատրանք» պիէսան, որ չը նայելով իր Թերութիւններին՝ բաւական աջողված և հետաքրքրական է։ Պիէսի մէջ դուրս է բերված մի երիտասարդ, Լուգանսկի, որ յանկարծ հարստացել է ժառանգութեամբ, և դեռ չը սպառած ոչ իր հարստութիւնը, ոչ իր կենսական ուժերը՝ գալիս է Պարիզ իր ընկեր դիպլոմատ Ժեմչուժնի հետ ապրելու։ Այդտեղ, կաֆէ-շանտաններից մէկում նա հանդիպում է ֆրանսիական երգչուհի Մարի Շարդէնին և սիրահարվում է նրա վրա մաքուր երիտասարդական սիրոյ ամբողջ սաստկութեամբ։ Նրանք կապում են մի օրիգինալ պայմանագիր։ Մարի Շարդէն պահանջում է 11,000 ֆր., խոստանալով դրա փոխարէն մի ամբողջ ամիս տալ Լուգանսկին իսկական սիրոյ, իսկական ընտանեկան, ամուսնական երջանկութեան պատրանքը, իլլիւզիան։ Նրանք տեղափոխվում են ամարանոց, գիւղ, ուր Մարի Շարդէն ամենայն բարեխղճութեամբ կատարում է պայմանը, հանդիսանալով սիրող, օրինակելի ամուսին։ Լուգանսկին սաստիկ երջանիկ է. խորապէս սիրում է կնոջը, և երբ սա յուզված յայտնում է, որ յղի է, նա խորապէս ցնցվում է «ապագայ հօր» բոլոր յուզմունքներով։ Նա բոլորովին մոռանում է իր պայմանագիրը և արդէն երազում է մշտական ամուսնութեան մասին իր սիրած և պաշտած էակի հետ, «ապագայ հօր» բոլոր ուրախութիւնները, և մտածում է տեղափոխվել իր հայրենիքը, երբ յանկարծ, մի ամսից յետոյ, Մարի Շարդէն յայտնում է. «Մեր պայմանաժամը լրացաւ. խաղը վերջացաւ. դերս կատարեցի հաւատարմութեամբ. այժմ ես ազատ եմ և վերադառնում եմ իմ կաֆէ-շանտանը. այլ ևս չեմ խաղում. չը կայ ոչ երեխայ, ոչ սէր, այդ միայն պատրանք էր»։ Աղերսանք, պաղատանք չեն օգնում. Մարի Շարդէն մնում է անդրդուելի և մեկնում է. ետևից վազ է տալիս Լուգանսկին և գիշեր-ցերեկ անցկացնում կաֆէ-շանտանում, բայց առանց աջողութեան։ Մարի Շարդէն ասում է, որ 2 անգամ նա ձգտել է ապրել իսկական սիրով, ընտանեկան երջանկութեան կեանքով, բայց երկու անգամ էլ հիասԹափվել է, խաբվել. այժմ չէ կամենում երրորդ անգամ հիասԹափվել։

Լուգանսկիի դերը կատարում էր Մուրօմցեվը, իսկ Շարդէնի դերը՝ Զարուդնայան. նրանք մեծ աջողութեամբ տարան հոգեբանական կարևոր մոմէնտները խաղի մէջ։ Եւ հասարակութիւնը օվացիաներ արեց իր նախածանօԹ սիրեցեալ արտիստներին։ Հ. Ա.

Արտիստական Թատրօնում

Չորեքշաբթի, մարտի 28-ին, Բարատովի և Բէլեայեվի ռուս դրամատիկական խումբը խաղաց Վ. Ռըշկովի «Բնակիչներ» 4 գործողութեամբ կոմէդիան։

Պիէսի մէջ շօշափվում են գլխաւորաբար ամուսնական երդման և խորտակված սիրոյ, կանանց ճնշված ու բռնաբարված իրաւունքների, տղամարդկանց ու կանանց մտերմական սիրային կեանքում հոգեկան ամբիծ ու միայուն սիրոյ բացակայութեան, տղամարդկանց առ կանայք ունեցած մեծ մասամբ մարմնական ոչ-միայուն սիրոյ, այդ բոլորի հետևանք՝ ապահարզանի, և այլ այդօրինակ ժամանակակից բնոյԹ կրող խնդիրներ։

Այդ երեկոյ մասնակցում էին խմբի առաջնակարգ դերասանուհիներն ու դերասանները՝ Սարանչովա, Բուտկօվսկայա, Մեդվեդեվա, Եարլօչկինա, Բարատով, Բօրիսով, Իւրենեվ, Լունդին և այլք։

Սարանչովա այդ երեկոյ Վալենտինա Օզնոբիշինայի վերին աստիճանի զգացված և իւրացրած դերակատարումով վաստակեց Թատրօնը ծայրից ծայր լի հասարակութեան երկարատև և բուռն ծափերը։ Տաղանդաւոր դերասանուհին տպաւորիչ էր մանաւանդ վերջին գործողութեան այն յուզիչ տեսարանում, երբ ծաղրական և հեգնական քրքիջով դէն է հրում իր գրկից բժիշկ Նէւստրոևին, իր նախկին անկեղծ սիրոյ առարկային, որի շնորհիւ ինքն այժմ ինչ-որ ծերունի՝ հարուստ գեներալի սիրուհին է դարձած, և ամուսնական այդ անհաւատարմութեամբ հանդիսատես է անում բժշկի ջահել կնոջը, որը յատկապէս հրաւիրված է լինում Օզնոբիշինայի կողմից վերջինիս բնակարանը՝ տեսնելու իր ա-

ճամբ այն էլ ատելի ամաւանու. անհաւա-տարմութիւն, այն ամաւանու, որը ամեն քաղաքական, այս մարդ շարունակ, կասկածում է իր կնոջ անհաւատարմութեան մէջ... Երբեմն ատամները էր Սաթանիկոյա ն' այն մոմենտն, երբ տեղի ունեցած վերաջիններս անաւագ, իր կամքի ու զգացմունքների թշուառութեան մէջ։

Սաթանիկոյա տատալայ բազմաթիվ ծաղկեփնջեր, կողովներ՝ Թարմ ծաղիկներով լի, ընծաներ, որոնց Թեւում էր նրա գրկին զոհ-ված, ... լուսանկարներ և զրականութիւնից։

Ինչ կասեմ, որ բեմին ներկայացուել էր Բաղդատով կատարեց նրան յատուկ սեր-ջան ... անդրանիկ քաղցրութեամբ։

Վատ չէր Լուիզէսովաւեց թեմին կինը զի-նուոր Մաթին, ինչպէս եղանակ ևս, դերասանուհու սպիտակ առողջական ..., որ կինը պէտք է լինէր նրա խռովեալ մի-ջին կերպարներ պէտք լինել։

Բաւական խոսել տեղական էր Ծերուն պաշտօնավոր գեղեցիկ դերում։

Մաղկաբեման և Լաւաննի Թրոմը սառամեծ փոքրիկ դերերը ներկայ կատարումով զուարթութիւն պատճառեցին հասարակութեան։

Տիկ. Մեղվիանով թիկին մօր դերում, իսկ Բաբեսկով թիկին կոնջ ամենքն և բոլորը կերպով մերող Տուքինյէնի դերում մեծ-ապես ազդ էին։

Մեծպում գերակատարներին ընծաներ նուէրներ խաղի ամբողջութեան։ X.

Բրօնիսլավ Գուբերմանի կօնցերտը

Թիֆլիսի հասարակութիւնը կատարել իւր մեծ հաճոյք ատամաւ երկուշաբթի, մարտի 26-ին, Արտիստական Ընկ. դահլիճում, լսելով հռչակաւոր ջութակահար Բրօնիսլավ Գուբերմանին նուագածուն։ Զեն ջութակահար նահանգներից շոշնյակ ուժի, և կենդանութեան այն բոլորը, որ նա տալիս էր, որ հոյակապ ընկալուած է ջութակահար նուագել, մեծ զոհերի և հոգեկան ուժեր, որոնց ամբողջութեան միջոցով թէ ինչպէս մեծ լինի իր նուագի մէջ, որ մեծ վարպետը իր ամենքին ուժը և պատմել աւանդ։ Թէ ինչպէս իր լաւ ձայնի մեջ, նրա վարպետութիւնը, որ նա նուագում էր Բեթհովենի «Կրեյցերեան Սոնատը», որը հասկանալի և զուտ արտայայտութեամբ Բաղդասարեանի մէջ մեծ ընդունեցին խնդրել էր, և այլն... Կաղկանդի ավելի տեղի էր եղել մեծ ցնցու-գեղջկական արտահայտութեան, որ իր գործով ապա մեծ ընդունակութեամբ, որի ոչինչ գործիք ազգային խորհրդի պահանջած մեծ ... Գուբերմանի կօնցերտը երէկ, մարտի

գեղմայլութեամբ լսում էին նրան։ Սքանչելի է արտիստի տեխնիկան, որ կատարելագործված է վերին աստիճանի։ Գուբերմանը կրկնեց իր կօնցերտը երէկ, մարտի 29-ին, նոյն սքանչելի նուագմամբ։

Հ. Ա.

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Բագու, 17 մարտի

Երէկ, ամսիս 16-ին, եղբ. Նիկիտինների Թատրոնում դերասան Ոսկանեանը սիրողների մասնակցութեամբ խաղաց «Խենթը» դրաման, որը Րաֆֆիի վէպից փոխադրել էր ինքը՝ Ոսկանեանը։

Ինչպէս ընթերցողները գիտեն, «Խենթը» առաջին անգամն է, որ դրամայի է վերածվում ու բեմ հանվում, ուստի և գրաւել էր բաւական Թւով հայ հասարակութիւն, որը շատ սակաւ է պատահում Բագւում։

Գործողութիւնները հետեւեալ կերպով էին բաժանված. առաջին գործ. Թաթթահ-բէկի (քիւրդ) բարբարոսութիւնները Հայաստանում, 2-րդ գործ. ռուս-Թիւրքական պատերազմի ծագումը 1876 Թ., Թոմաս էֆենդիի հարստահարութիւնները և պօլսեցի յեղափոխական պրօպագանդիստների դերը, 3-րդ գործողութիւնը պարունակում է Թոմաս էֆէնդիի մատնութիւնները, Րաֆֆիի վէպի հերոս Մելիք-Մանսուրի գաղտնի զէնք բաժանելը և քիւրդերի Թալանը, իսկ 4-րդ գործ. Թոմաս էֆէնդիի գլխանքը և իրան ժայռից գլորելն ու մահանալը, Վարդանի (Խենթ) երազը և Լալայի ուրուականը։

Պիէսի մէջ հանված պատկերները բաւական հետաքրքրական էին, որից հասարակութիւնը կարծես ոգեւորվում էր։ Պատկերների մէջ հետաքրքրական էր Բայազէտի պաշարումը Թիւրքերից, կապիտան Շտակովիչի օգնութիւն խնդրելը Տէր-Ղուկասովից, որին նամակը հասցնում է Վարդանը խենթ ձեւացնելով իրան, Թիւրքաց բանակը, քիւրդ Շէյխի կոչը հայերին կոտորելու, և այլն, և այլն։

Ամբողջ պիէսի մէջ կար չորս գլխաւոր և պատասխանատու դեր՝ Խենթի (Վարդան), տանուտէր Խէչօյի, նրա աղջիկ Լալայի դերը և Թոմաս էֆէնդիի։

Վարդանի (Խենթ) դերը կատարում էր Ոսկանեանը, որը բաւական աջող տարաւ և մի քանի անգամ հասարակութիւնից արժանացաւ բուռն ծափահարութիւնների ու Թարմ ծաղկեփունջերի։ Օրիորդ Լալայի դերը բարեխղճօրէն կատարեց տիկ. Արշալոյս Ոսկանեանը (պօլսուհի), իսկ Թոմաս էֆէնդիի դերը Վրոյրը, որը յատկապէս հրաւիրված էր Թիֆլիսից։ Տանուտէր Խէչօյի դերը, որը պիտի պիէսի հոգին լինէր, յանձնված էր Ղահրամանեանին, որը բաւական Թոյլ էր և անհամապատասխան։ Մնացեալ դերակատարները, ինչպէս տիկինները, նոյնպէս և տղամարդիկ, փչացրին իրանց դերերը, մանաւանդ որ այդ սիրողները և սիրողուհիները հայերէն խօսել անգամ լաւ չը գիտեն և Ււրաքանչիւրը իր գաւառի բարբառն էր խառնում։

Ցանկալի է, որ Ոսկանեանը սիրողների մէջ ընտրութիւնը կատարէ մանրակրկիտ, այլ ոչ իւրաքանչիւր պատահածին բեմ հանէ։

Հասարակութիւնը գանգատվում էր անկարգապահութեան մասին։ Կօնտրօլը ոչ Թէ Թոյլ էր, այլ բոլորովին բացակայ։ 3—2 ր. տոմսակի փող վճարողը և 50 կ. վճարողը միեւնոյն շարքումն էին նստում, իսկ խսկական աԹոռի տէրը ստիպված էր լինում մի «քիւնջ» քաշվել։ Եւ պիտի ասած, որ այդ տգեղ երեւոյթը միայն հայկական ներկայացման ժամանակ է տեղի ունենում և որի պատճառով առաջին, երկրորդ և երրորդ կարգի տոմսակները չեն ծախվում։ Անհրաժեշտ է խիստ կօնտրօլ, այլապէս հասարակութիւնը զզվում է։

Հասարակութեան խնդրանքով ամսիս 27-ին, երկրորդ անգամ, խաղացվելու է Ս. Թառայեանի «Ազրայիլ» պիէսը։

Ս. Գարագաշ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 29 մարտի

«Արօրի» խմբագրութիւնը խնդրում է տպել հետեւեալը.

«Արօրի» խմբագրի Պետերբուրգ գնալու պատճառով, ամսագրի փետրվար ամսի №-ը ուշացաւ և լոյս է տեսնում միայն այժմ։ Որպէսզի կանօնաւոր ընթացքը չը խախտվի, մարտի և ապրիլի համարները կը հրատարակվեն միացեալ և լոյս կը տեսնեն ապրիլի վերջին, իսկ այնուհետեւ ամեն ամսվայ վերջին։

«Արօրի» խմբագրութիւն

Ջալթր (Ն.-Նախիջ. շրջ.), 20 մարտի

Բերկրութեամբ կարդացինք հայ մամուլում բանաստեղծ և մեր յարգելի ուսուցիչ Յովհաննէս Յովհաննիսեանի գրական գործունէութեան 30-ամեայ յօբելեանի մասին։ Յովհ. Յովհաննիսեանը դա մեր նորագոյն բանաստեղծութեան ռահվիրան է, նա երեսուն երկար ու ձիգ տարիներ սերունդներ է կրթել վառ պահելով նրանց սրտերում հայի հոգին ու սիրտը։ Հայ գիտակից հասարակութեան այդ յօբելեանը մի անհրաժեշտ վարձատրութիւն է վաստակաւոր գործչին։ Կեցցէ Յ. Յովհաննիսեանը, կեցցէ անմահ «Աշուղի» հեղինակը։

Նախկին սաներ՝ ուսուցիչներ՝ Աբր. Նահապետեան և Պետրոս Փորքշէյեան

Աստրախան, 17 մարտի

Խիստ զբաղված լինելով գործերով, ես միայն այս վերջին օրերս կարդացի «Մշակի» № 43-ը, որտեղ, ի միջի այլոց, գտայ Գ. ք. Մկրտումեանի պատասխանը իմ յօդուածին։

Ճշմարիտ, պժուարանում եմ մի որեւէ բան ասելու այն յօդուածագիր քահանային, որը ակնյայտնի կերպով յեղաշրջել է անցքերի Թւերի ժամանակամիջոցը, որը և ինքը հրապարակով խոստովանվում է։

Իսկ ինչ վերաբերում է իմ պատահական ընտրութեան կամ հասարակական գիրքիս ու հասարակական համեստ գործունէութեանս, խնայելով առանց այն էլ լրագրի սուղ էջերը և գիտակցելով ընդհանրութեան համար այս հարցի անհետաքրքրական լինելը, ես առաջարկում եմ Գ. քահ. Մկրտումեանին այդ առիթով մեր բանակռիւը տեղափոխել և շարունակել տեղական Թերթերում, որտեղ մենք աւելի լաւ կարող ենք պարզել՝ մեզ երկուսիս էլ շատ լաւ ճանաչող տեղական հասարակութեան առաջ։

Ն. Աւագեան

Սաղիան (Շամախ. գաւ.), 20 մարտի

Մարտի 7-ին Թիֆլիսի Հայ Գիւղատնտեսական և Տնայնագործական Ընկերութեան ժողովում կարդացվել է ի միջի այլոց և իմ զեկուցումը՝ «Ծխի վնասակար ազդեցութիւնը բուսականութեան վրա» («Մշակ», «Հորիզոն»)։ Ժողովականներից շատերը շեշտել են, որ զեկուցմանս մէջ չեն յիշված այն միջոցները, որոնք գործադրվում են արտասահմանում գիւղացիութեան շահերը պաշտպանելու համար։

Որովհետեւ այդ ժողովին ներկայ չեմ եղել, ուստի անհրաժեշտ եմ գտնում տալ հետեւեալ բացատրութիւնը.

1. Իմ զեկուցման նպատակն է եղել ցոյց տալ միմիայն ծխի վնասակար ազդեցութիւնը բուսականութեան վրա, համոզել շատերին, որ գործարանների ծուխը ահագին վնասներ է հասցնում գիւղացիներին, և յարուցել այդ հարցը գիւղատնտեսական շրջաններում։

2. Ծխի դէմ կռւելու միջոցները ես չէի կարող զետեղել զեկուցմանս մէջ այն պարզ պատճառով, որ նախ՝ դա բոլորովին մի այլ հարց է, և երկրորդ՝ ընդհանրապէս առած՝ պատրաստի միջոցներ գոյութիւն չունեն, որոնք կարող լինէին գործադրվել անխտիր՝ ամեն մի պարագայում։ Իւրաքանչիւր այդպիսի միջոց պէտք է ստեղծվի հէնց տեղն ու տեղը, համաձայն տեղական պայմաններին։ Այդ պատճառով՝ այս հարցը պահանջում է տեղական պայմանների յատուկ ուսումնասիրութիւն և առանձին աշխատանք։

3. Արտասահմանում ընդունված միջոցների գործադրումը մեզանում կարող է միայն այն դէպքում իրականանալ, եԹէ մեր սօցիալ-տնտեսական պայմանները այդ Թոյլ են տալիս, քանի որ այդ հարցը լոկ գիւղատնտեսական հարց չէ, այլ պարունակում է իր մէջ և ուրիշ էլեմենտներ։

4. Գալով այն առարկութեան, որ իբրև Թէ Սանահնի և շրջակայ գիւղերի արտերը չեն վնասվում ծխից, այլ վնասվում են միայն գործարանի մօտ եղած պտղատու ծառերը, պէտք է ասեմ, որ այդ պնդելու համար հարկաւոր է առնուազն վնասների նշանների հետ լաւ ծանօԹ լինել, որն այնքան էլ հեշտ չէ, մանաւանդ ոչ մասնագէտի համար։

Գիւղատնտես՝ Խորէն Երիցեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Պարսկաստանի անգլիական դեսպանը յայտնել է պարսից արտաքին գործերի մինիստրին, որ անգլիական զօրքերը յետ կը կանչվեն Հարաւային Պարսկաստանից, երբ կը կալանաւորվեն անգլիական հիւպատոս Սմարտի վրա յարձակված աւազակները և երբ Շիրազում նահանգապետ կը նշանակվի։

✦ Ռուսաց զինուորական մինիստր գեներալ Սուխոմլինովը այցելեց Չելէկէն։ Մինիստրին դիմաւորելու համար Բագուից մեկնել է քաղաքապետ Մարտինովը։ Մեկնել են նաև մի քանի նաւթարդիւնաբերողներ։

✦ Մայրաքաղաքի լրագիրների ասելով, Ռուսաստանը առաջարկել է Թիւրքիային մաքրել Դարդանէլը ականներից, որոնք խանգարում են ռուսական առեւտուրը։

✦ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Պետերբուրգ գնալը յետաձգված է մինչև տարվայ վերջը։

✦ Բալտիկան նաւատորմի ուժեղացման համար պահանջվում է 500 միլիոն ռուբլի։

✦ Մոսկվայից հեռագրում են, որ Թիւրքաց սահմանագլխին Աւստրիան կենտրօնացրել է 150,000 զինուոր։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

28 մարտի

ՍԱՄԱՐԿԱՆԴ։ Հողային բարեկարգութեան գլխաւոր կառավարիչը Անդիժանում դիտեց փորձնական դաշտը բամբակի ցանքսի ուսումնասիրութեան համար։ Կօկանդում, ուր բամբակի վրա հարիւրաւոր միլիոնի շրջանառութիւններ են կատարվում, Կրիվօշէինը ընդունեց բօրսային կօմիտէտի, բամբակի ֆիրմաների և բանկերի պատգամաւորութեան։ Պարզվեց, որ բօրսային կօմիտէտը դէմ չէ բամբակի հարկին՝ պայմանով միայն, որ նա գործադրվի տեղական կարիքների համար։

ՆՈՐ-ԲՈՒԽԱՐԱ։ Եկաւ ստատս-սեկրետար Կրիվօշէինը։

ԹԷՕԴՈՍԻԱ։ Չորրորդ օրն է, ինչ ծովի վրա կատաղի մրրիկ է։

ՆՈՎՕՉԵՐԿԱՍԿ։ Դօնը անասելի կերպով վարարել է։ Մանիչսկա կայարանի մօտերը ջրի տակ են մնացել 20 առեւտրական ձեռնարկութիւններ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Թոյլատրվեց յուլիսի 22-ից մինչև օգոստոսի 6-ը 1914 Թ. Պսկօվում գումարել 16-րդ հնագիտական համագումարը։

ՊԵԱՏԻԳՈՐՍԿ։ Պաշտօնական տեղեկութիւնների հիման վրա վկայվում է, որ Կիսլօվօդսկում ոչ մի բծաւոր տիֆ հիւանդութիւն չը կայ։

ՄՕՍԿՎԱ։ Կայացաւ ժողովրդական բանկի բաժնետէրերի առաջին ժողովը։ Եկել են 500 մարդ։ Ստորագրված են 400 բաժնեգին մի միլիօն ռուբլի գումարի։

Բացվեց բակտերիական ու համաճարակ հիւանդութիւնների բժիշկների համագումարը։ Նախագահ ընտրվեց Խարկովի համալսարանի պրօֆ. Կօրշունը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Սկսվեցին ռճրագործութեան օրէնսգէտների միջազգային դաշնակցութեան ռուսական խմբակի նիստերը։

ԼՕՆԴՕՆ։ Մի հանքում փլուածքի տակ մնալով սպանվեցին 4 բանւոր, մի քանիսը վիրաւորվեցին։

Խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ձմեռային երթեւեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ արագ № 2 գնացքը՝ (I, II և III կարգի վագոն.) 10 ժ. 20 ր. առաւ., Աղստաֆա է հասնում 12 ժ. 44 ր. կէսօր., Գանձակ՝ 3 ժ. 18 ր. ցեր. Եւլախ՝ 4 ժ. 52 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 35 ր. երեկ., Բագու՝ 11 ժ. 43 ր. գիշ.: Մարդատար № 6 գնացքը՝ (միայն I և II կարգի վագոն.) 3 ժ. 33 ր. ցեր., Աղստաֆա է հասնում 6 ժ. 29 ր. երեկ., Գանձակ՝ 9 ժ. 46 ր. երեկ., Եւլախ՝ 11 ժ. 53 ր. գիշ., Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 20 ր. գիշ., Բագու՝ 8 ժ. 11 ր. առաւ.: Պոստատար № 4 գնացքը՝ (բոլոր կարգերի վագոններով) 11 ժ. 18 ր. գիշ., Աղստաֆա է հասնում՝ 2 ժ. 12 ր. ցեր., Գանձակ՝ 5 ժ. 29 ր. առաւ., Եւլախ, 7 ժ. 30 ր. առաւ., Հաջի-Կաբուլ՝ 12 ժ. 01 րօպէին կէսօրվայ, Բագու՝ 4 ժամ 52 րօպէին ցերեկվայ: Խառն № 106 գնացք՝ (IV կամ III կարգի վագոններով, երբ կարեւորութիւն պատահի) 6 ժ. 32 ր. առաւ., Աղստաֆա է հասնում 10 ժ. 42 ր. առաւ., Գանձակ՝ 2 ժ. 57 ր. ցեր., Եւլախ՝ 6 ժ. 25 ր. երեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 1 ժ. 16 գիշ., Բագու՝ 7 ժ. 12 ր. առաւ.

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ Մարդատար № 74/75 գնացքը.՝ (բոլոր կարգի վագոններով) 11 ժ. 48 ր. գիշ., Ղարաքիլիսա է հասնում 7 ժ. 01 ր. առաւ. ,Ալէքսանդրօպոլ՝ 10 ժ. 31 ր. առաւ., Էջմիածին կայար.՝ 3 ժ. 45 ր. ցեր., Ուլուխանլու՝ 4 ժ. 12 ր. ցեր.: (Առանց Երևան մտնելու: Սակայն Ուլուխանլուից առանձին գնացքը Երևան ուղևորվում է 4 ժ. 37 ր: ցեր., և Երևան հասնում 5 ժ. 20 ր. երեկոյեան. Նախիջևան՝ 9 ժ. 26 ր. երեկ., Ջուլֆա՝ 11 ժ. 10 ր) երեկ.: Մարդատար-ապրանքատար № 78/79 գնացքը. 5 ժ. 34 ր. երեկ., Ղարաքիլիսա է հասնում՝ 12 ժ. 48 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպոլ՝ 4 ժ. 32 ր. գիշ., Էջմիածին կայարան՝ 4 ժ. 41 առաւ., Երևան՝ 11 ժ. 06 ր. առաւ., և այլևս դէնը չէ գնում:

ԲԱԹՈՒՄ՝ մարդատար № 5 գնացքը՝ (բոլոր կարգի վագոններով) 5 ժ. 45 ր. երեկ., Միխայլօվօ է հասնում 9 ժ. 51 ր. եր., Բաթում՝ 6 ժ. 26 ր. առաւ., Պոստատար № 3 գնացքը՝ (բոլոր կարգի վագոններով 9 ժ. 50 ր. առաւ., Միխայլօվօ է հասնում 1 ժ. 56 ր. կէսօր., Բաթում՝ 11 ժ. 13 ր. գիշ.: Մարդատար № 7 գնացքը՝ (II և III կարգի վագոններով) 10 ժ. 38 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 3 ժ. 08 ր. գիշ., Բաթում՝ 1 ժ. 42 ր. կէսօրին:

ԲՈՐԺՈՄ՝ մարդատար № 9/66 գնացքը՝ (բոլոր կարգի վագոն.) 3 ժ. 23 ր. ցեր., Բօրժօմ է հասնում 6 ժ. 02 ր. երեկ., Բօրժօմ՝ 9 ժ. 02 ր. գիշ.:

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ մարդատար № 5 գնացքը՝ 5 ժ. 07 ր. երեկ.: Պոստատար № 3 գնացքը՝ 8 ժ. 54 ր. առ.: Արագ № 1 գնացքը՝ 9 ժ. 56 ր. գիշ., որը այլևս դէնը չէ գնում: Խառն № 107 գնացքը՝ 9 ժ. եր.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ պոստատար № 72/73 գնացքը՝ 8 ժ. 25 ր. առաւ.: Մարդատար-ապրանքատար՝ № 80/81 գնացքը՝ 1 ժ. 40 ր. ցերեկվայ:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ Մարդատար № 6 գնացքը՝ 2 ժ. 50 ր. ցերեկ., պոստատար № 4 գնացքը՝ 10 ժ. 28 ր. գիշ.: Մարդատար № 8 գնացքը 5 ժ. 33 ր. առաւ. (այս գնացքը Բագու չէ գնում):

ԲՈՐԺՈՄԻՑ՝ Մարդատար № 6/10 գնացքը՝ 7 ժ. 58 ր. առաւօտեան:

Ծանօթութիւն.—Ձմեռային երթեւեկութեան միջոցին որոշված է Թիֆլիսից Պետերբուրգ (յետ և առաջ) անմիջական, առանց վագոն փոխելու հաղորդակցութիւն՝ Բագուի-Ռօստովի-Խարկովի վրայով Անդրկովկասեան գծի արագ № № 1 և 2 գնացքներով: Գնացքում լինելու է մէկ միքստ վագոն I և II կարգի և մէկ վագոն III կարգի. բոլոր տեղերը պլացկարտերով են.

Նոյնպէս հաստատվում է Թիֆլիս-Մօսկվա յետ և առաջ, առանց վագոն փոխելու, հաղորդակցութիւն՝ Բագուի-Ռօստովի և Կօզլօվի վրայով՝ արագ № 1 և 2 գնացքներով: Գնացքում լինելու է Միջազգային ընկ. մէկ միքստ վագոն I և II կարգի, որի համար վերցվելու է յաւելեալ արժէք. ամեն մէկ հազար վերստին 8 ր. I կարգում և 6 ր. II կարգում: Թիֆլիսից-Մօսկվա հաշվում է 2877 վերստ:

Առանց վագոն փոխելու հաղորդակցութիւնը Թիֆլիս-Բագու-Ռօստով յետ և առաջ կատարվելու է արագ № 1 և 2 գնացքներով: Բոլոր կարգերի տեղերը պլացկարտ են:

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ,

ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ ԿԵՂԾԻՔՆԵՐԻՑ!

Երևան՝ են եկել մեր Սպէրմինի սակաւարժէք նմանողութիւնները, որոնք ըստ ազդեցութեան ոչ մի առնչութիւն չունեն մերինի հետ, և դեռ յաճախ նրանք պարունակում են իրանց մէջ առողջութեան համար վնասակար նիւթեր:

Նեվրաստենիայի, սեռական թուլութեան, զառամութեան, խօլէրիկայի, նեվրալգիայի, սակաւարիւնութեան, թոխախտի, սիֆիլիսի, սնդիկային բժշկութեան հետեւանքների, սրտի հիւանդութիւնների (չաղութիւն, սրտի պնդախտութիւն, սրտի բաբախումն, պէրէբօյ, միօկարդիտ), զարկերակի կարծրացումի, ալկօհոլիզմի, ողնաշարի հիւանդութեան, կաթուածների, հիւանդութիւններից առաջացած թուլութեան, յոգնածութեան և այլ հիւանդութիւնների ժամանակ միայն Սպէրմին-Պէլի գործածութեամբ կարելի է հասնել այն փայլուն հետեւանքներին, որոնց մասին վկայում են ամբողջ աշխարհի յայտնի գիտնականների և բժիշկների գիտութիւնները: Հարկաւոր է ուշադրութիւն դարձնել

ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԵԼԻ

անուան վրա և հեռու մնալ զանազան անուններով երեւան եկող բոլոր մահլամներից և հեղուկներից, որոնց սակաւարժէք. համար հրատ. ունենք առանձին բրօշիւր, որն ուղ. է ձրի՝ ՍՊԵՐՄԻՆԻ մասին եղած նոր գրական. հետ միասին:

ОРГАНОТЕРАПЕВТИЧЕСКІЙ ИНСТИТУТЪ

ПРОФЕССОРЪ Д-РЪ ПЕЛЬ и С-ья

ПОСТАВЩИКИ ДВОРА

ЕГО ИМПЕРАТОРСК. ВЕЛИЧЕСТВА

С.ПЕТЕРБУРГЪ

В.О. 7 ЛИНІЯ 18.

(П. 12 65) 12—9

Բ Ժ Ի Շ Կ

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ

Ընդունելութիւնը ամեն օր) 10—11 ժ. առ. (երեխաների)) 5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)

Միքայէլեան փող., № 36. տելէֆօն 388.

(չ.ու.կ.) 761. 100—93

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լ. Լեալէճի լաբօրատօրիայի

Օրլէան քաղաքում (Ֆրանսիա)

ՅՈԴԻՐԻՆ բժիշկ ԴԻՇԱՆԻ

(Iodhyrine du d-r Deschamp)

Շատ ընդունված միջոց

ՉԱՂԱՆԱԼՈՒ ԴԷՄ

որ խորհուրդ են տալիս բժիշկները, փառաւոր հետեւանքներով: Բժշկապետ Դէշանի Յօդիրինը նշանաւոր միջոց է համարվում չաղութեան դէմ. Նրա աջող ներգործութիւնը նկատվում է հէնց բժշկութեան սկզբում:

Բժշկապետ Դէշանի Յօդիրինը բոլորովին անվնաս է օրգանիզմի համար:

Հեռացնում է չաղութիւնը աստիճանաբար շատ կարճ ժամանակամիջոցում:

Արկղիկը, որ պարունակում է 60 դեղհատ, արժէ 4 ր. 25 կօպ.:

Ծախվում է բոլոր դեղատներում և դեղատնային խանութներում:

Ընդհանուր ներկայացուց. Ռուսաստանում Торг. Домъ Люксембургъ и К-о, Варшава, Журавья, 40.

(15,30) (В. 3402) 10—5

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ

ՅՈՎԱԿԻՄ ՍՕԼՕՎԵԱՆԻ

Քննադատական մի նոր աշխատութիւնը

Ժամանակակից հայ քնարերգութ. փիլիսոփայութիւնը

Գիրքը բաղկացած է 233 երեսից և բաժանված է երկու շրջանի. առաջին շրջանի մէջ մտել են՝ Յ. Յովհաննիսեան, Յովհ. Թումանեան, Լ. Մանուէլեան և Ա. Ծատուրեան, իսկ երկրորդի՝ Յ. Յակոբեան, Ա. Իսահակեան, Շ. Կուրղինեան, Վ. Տէրեան և քննադատ Ա. Տէրտէրեան։

Գինն է 50 կօպ.

Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին և Բագւում՝ «Сотрудникъ» գրախանութին։ Գումարով գնողներին՝ «Հերմես» տպարան, Թիֆլիս, Գրաֆսկայա փողոց, որտեղ 10 օրինակ գնողը կը ստանայ 20% զեղչ։ Հեղինակի հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Агбюръ-Таразъ“.

(հ. կ.) 199. 10—1

„ՄՇԱԿԻ“ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ

Վաճառվում են հետեւեալ հրատարակութիւններից

1)	ԳՐ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, հատոր I	գ. 1 ր. —
2)	ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐ, Վրժնի, I և II հատորներ	1 ր. 50 կ.
3)	ՏԱՆ ԵՒ ԵՐԿՐԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ, Շահրիարի	— 50 կ.
4)	ՋՀՈՒԴ-ՔՈՒՇԱՆ, վէպ Պարսկաստանի կեանքից, Շահրիարի	1 ր. —
5)	ՄԻ ԱՄԻՍ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ, Հ. Առաքելեանի	— 40 կ.
6)	ԻՆՆՍՈՒՆ ԵՐԵՔԸ, մեծ վէպ Վ. Հիւգօյի, Թարգմ. Արշակ Սաֆարեանի	1 ր. 50 կ.
7)	ԱՆԴԵՐՍԸՆԻ ՀԷՔԻԱԹՆԵՐԸ, Թարգմ. Տ. Ջաւէնի	— 50 կ.
8)	ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, Լէօի, հատոր I, երկրորդ տպ.	1 ր. 20 կ.
9)	ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ, Արշ. Մխիթարեանի	— 40 կ.
10)	ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԸ, վէպ Հանրի Բորդոյի, Թարգմ. Հ. Առաքելեանի	— 60 կ.
11)	ՏՆԱՅԻՆ ԲԺՇԿԱՐԱՆ, բժշկպ. Գ. Բաբեանի	
	I հատոր, Բնախօսութիւն եւ անդամազննութիւն	1 ր. —
	II » Հիւանդութիւններ (վարակիչ, ներքին, կաշուի), դեղարան, բառարան	1 ր. 60 կ.
12)	ՋԵՌՆԱՐԿ տրամաբանութեան, հոգեբանութեան, բանահիւսութեան, Հ. Առաքելեանի	— 50 կ.
13)	ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆԵՑՈՒԿՆԵՐԸ, Հ. Իբսէնի, Թարգմ. Լ. Բաբայեանի	— 50 կ.
14)	ՔՍԱՆ ՎԷՊԻԿՆԵՐ, Գի դը Մօպասանի, Թարգմ. Հ. Առաքելեանի	1 ր. —
15)	ՆՈՐ ԿԵԱՆՔԻ ՇԵՄՔՈՒՄ, դրամ. էտիւդ գաւառ. կեանքից, Ա. Ք.-ի	— 40 կ.
16)	ՆՇԱՆՎԱԾՆԵՐ, պիէս 3 գործ., Ալ. Աբէլեանի	— 60 կ.
17)	ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, Լ. Ն. Տօլստօյի, Թարգմ. Սուրխաթեանի	— 30 կ.
18)	ԿՈՆՖՈՒՑԻՈՍ (Չինական իմաստունը), Լ. Ն. Տօլստոյի խմբագրութեամբ կազմեց Ա. Բուլանժէ, Թարգմ. Սուրխաթեանի	— 7 կ.
19)	ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐ ՄԱՀՈՄԵԴԻ, ընտրված Լ. Տօլստոյի, Թ. Լ. Դանիէլեանի	— 5 կ.
20)	ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ողբացեալ Արփիար Արփիարեանի	— 40 կ.
21)	ՄԻ ՀՆՁՐԻՆԻՆ ՄԻ ԳԻՐ (կենսագրութիւն), Ստ. Մալխասեանցի	— 20 կ.
22)	ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐ, Մուշեղ եպիսկոպոսի	— 35 կ.
23)	ԾՈՐՏԵՐԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ, նկարներով	— 15 կ.
24)	ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ, Ե. վ. Տէր-Մինասեանի	— 25 կ.
25)	ԱՆԳԼԻԱՅԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ Թարգմ. Մ.-ի	— 15 կ.
26)	ՃԱՊՕՆԻԱ կամ ծագող Արեգակի երկիրը, Գ. Ի. Շրէյդէրի	— 25 կ.
27)	ՄԻԼՏՕՆԻ ԿԵԱՆՔԸ եւ գրական գործունէութիւնը, Հ. Առաքելեանի	— 30 կ.
28)	ԳԱԼԻԼԷՅԻ ԿԵԱՆՔԸ եւ գիտական գործունէութիւնը, Հ. Առաքելեանի	— 25 կ.
29)	ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՐԲԵՄՆ ԵՒ ԱՅԺՄ, Լէման Հաուպտի, Թարգմ. Ի. Յարութիւնեանի	— 20 կ.

Նրանք, որոնք կը դիմեն մեզ՝ պահանջելով վերոյիշեալ գրքերից 5 ռուբլուց բարձր գումարի՝ կը ստանան 25% զեղչ։ 10 ր. բարձր գումարի պատուէր տուողներն ստանում են 30% զեղչ։

«Մշակի» բաժանորդներից նրանք, որոնք վերոյիշեալ բոլոր գրքերից մի-մի օրինակ կը պահանջեն, կը ստանան 40% զեղչ։ 50—9

ՃԱՆԱՊԱՐՀԱԾԱԽԸ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱ։

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.